

MONTSENYENQUES
DE JAUME NOVELLAS
DE MOLINS

CAROLA DURAN

No hi ha cap escriptor que hagi dedicat més poemes al Montseny que Jaume Novellas de Molins. Cap a l'any 1918, -no és possible determinar exactament l'any perquè l'edició no és datada- la col·lecció *Lectura Popular*, aquells quadernets que Francesc Matheu publicava setmanalment i que pretenien ser el recull antològic de tota la literatura catalana de començaments del segle XIX ençà, va treure el seu fullet setmanal dedicat a *Montsenyenques* de Jaume Novellas de Molins. El llibret està compost per 38 poesies, algunes de les quals ja havien aparegut en diferents publicacions, però moltes altres són inèdites; alguns dels poemes porten títol i altres no, però tots tenen el Montseny com a tema en aspectes molt diferents: humans, paisatgístics, climàtics... Aquest nombre de poemes ja prou elevat s'incrementa notablement si es fa un buidat de les revistes catalanes publicades entre 1890 i 1922 on apareixen esparses altres *Montsenyenques*, que no havien estat recollides per Matheu, fins un total de vint-i-nou poemes nous, que, sumats als apareguts a la *Lectura Popular*, fan un total de seixanta-set cants dedicats a la serralada.

Quatre són les publicacions on es troben els poemes no recollits en el llibret: *La Creu del Montseny* (1899-1900), *Lo Pensament Català* (1900-1902), *Juventut* (1901-1903) i *l'Almanac de l'Esquella de la Torratxa* (1898-1922). Les dues primeres publicacions formen part de les revistes literàries, dirigides per Jacint Verdaguer, que un grup de joves van crear amb la intenció d'obtenir una renda vitalícia per al poeta en els anys del seu màxim destret, revistes que van acabar desapareixent per motius econòmics. Com a principals impulsors s'hi troben Antoni Busquets i Punset, Josep Falp i Plana, Valeri Serra i Boldú i Sebastià Farnés. Les revistes verdaguerianes es poden qualificar com a publicacions de caire regionalista i conservador que comparteixen en bona part els ideals patriòtics i religiosos de Verdaguer.¹ Segurament el títol de *La Creu del Montseny* va empenyer Novellas de Molins a publicar-hi els seus

1 Ramon Pinyol, «Les revistes literàries dirigides per Verdaguer. Una aproximació», *Anuari Verdaguer*, 6 (1991), p. 107-144.

poemes montsenyencs, els quals van seguir apareixent a *Lo Pensament Català*, publicació que va aparèixer una setmana després de la desaparició de *La Creu*.

Joventut (1900-1905) és la revista paradigmàtica del segon modernisme literari català (el primer va ser vehiculat per *L'Avenç*). Publicada per un grup de joves cohesionat pretenia europeïtzar la cultura catalana, connectant-la amb els moviments estètics europeus. Si visualment les aportacions artístiques de la publicació recorden els prerafaelites i els decadentistes, els textos literaris i doctrinals se situen dins del moviment vitalista amb arrels pairalistes.

Respecte a *l'Almanac de l'Esquella de la Torratxa*, cal assenyalar que va ser una publicació anual, que va començar la seva vida pública el 1889 i va durar fins al 1925. Estava lligada a la revista humorística *L'Esquella de la Torratxa*, empresa promoguda, com tantes altres publicacions de caire satíric i progressista, per Innocenci López Bernagossi. *L'Almanac* formava un volum d'unes dues-cents pàgines amb la col·laboració artística i literària de les figures més destacades del moment. A *l'Almanac*, s'hi troben mostres de tots els gèneres literaris i no exclusivament peces humorístiques o satíriques, habituals a la revista homònima.

JAUME NOVELLAS DE MOLINS

L'autor de les *Montsenyenques* va néixer a Barcelona a finals de 1866 en el si d'una família dedicada a les ciències exactes i a la seva didàctica. L'avi, Onofre Jaume Novellas Alabau, originari de Sant Feliu de Torelló, havia estat un matemàtic conegut que ensenyava l'assignatura a l'Escola de Llotja i va esdevenir director de l'Escola de Matemàtiques quan va ser creada per la Junta de Comerç.² El seu fill, Alexandre Novellas de Vidal, (pare del nostre escriptor) era catedràtic de mecànica i de matemàtiques a l'Institut Provincial de Segon Ensenyament, creat el 1845 per la llei Pidal, centre que estava allotjat al desamortitzat i semi ruïnós convent dels Carmelites Descalços del carrer del Carme. Alexandre va esdevenir-ne el desè director entre els anys 1889 i 1896.³

Amb aquest antecedents era natural que Jaume estudiés el batxillerat i, un cop acabat, entrés a la universitat, però, a diferència dels seus avantpassats que s'havien dedicat a les ciències, el nostre escriptor va escollir la carrera de Filosofia i Lletres que va cursar a la dècada dels anys vuitanta.

2 Francesc Xavier Barca i Salom. «Aspectes de l'obra manuscrita d'Onofre J. Novellas (1787-1849)», *Butlletí de la Societat Catalana de Matemàtiques*, 11 (1996), p. 1-10; Onofre Jaume Novellas i Alabau; *matemàtiques i astronomia durant la revolució liberal*. Barcelona: Institut Català de la Ciència i la Tècnica, 2005.

3 *Institut Jaume Balmes. Cent cinquanta anys d'història (1845-1996)*. Barcelona: Institut Jaume Balmes, 1996. *Correspondència rebuda per Jaume Onofre Novellas i Alabau i el seu fill Alexandre Novellas*. Mss. 1377 de la Biblioteca de Catalunya.

Durant aquesta dècada, el moviment catalanista havia anat guanyant visibilitat dintre de la societat catalana i havia esdevingut una força prou important per crear un Centre Català, liderat per Valentí Almirall; publicar un diari, *La Renaixensa* d'Aldavert i Guimerà; mantenir un Teatre Català a redós de Frederic Soler i organitzar trobades i manifestacions proteccionistes a favor de la naixent indústria catalana, que van quallar en la redacció i presentació al rei Alfons XII del *Memorial de Greuges* en «defensa dels interessos morals i materials de Catalunya».

La posterior escissió del Centre Català, el 1886, va donar lloc a la creació de la Lliga de Catalunya i des d'aquesta entitat es va acollir aquella espècie de filial destinada a la formació dels futurs quadres, que s'havia creat el 21 d'octubre de 1886. Era el Centre Escolar Catalanista –Escolar significava Universitari– i Jaume Novellas en va ser un dels fundadors que, a més a més, va exercir de vicepresident de la Comissió Executiva i posteriorment de vicepresident de la Secció de Dret i Filosofia i Lletres, que era una de les branques que, juntament amb Medicina i Ciència, formaven l'entitat.⁴

És en aquest any que es publica la primera mostra poètica del nostre autor. Amb la impaciència pròpia dels vint anys, Jaume Novellas edita *Agredolç*⁵, segurament finançada per ell mateix. El llibre va ser considerat fruit més de l'entusiasme que de la reflexió, perquè són poemes molt sentits i poc pensats per tal com barregen la dolça melangia dels ensomnis de l'adolescència amb les incorreccions del neòfit en el camp literari.

I dos anys després el nostre poeta treu *Bosqueroles*, amb pròleg d'Ernest Moliné i Brasés.⁶ Ja en el proemi, Moliné i Brasés, company de Novellas en el Centre Escolar Catalanista i futur crític literari del diari *La Renaixensa*, li recorda que, malgrat que ha treballat per establir un equilibri entre les facultats naturals i l'estudi poètic, els poemes encara presenten un excessiu sentimentalisme. Aquesta també és l'opinió d'un altre crític, Sebastià Farnés, que, des de les pàgines del diari *La Renaixensa* sota el pseudònim de T. Poch de Negre, saluda el nou recull confirmant que allò que en el primer llibre era una esperança, ara és va fent realitat, però cal que l'autor no deixi de practicar i de concretar les idees. Per això li recomana que no tingui pressa per tornar a publicar un altre llibre.⁷ Joan Millet, des de les pàgines de *Lo Catalanista*,

4 Jordi Llorens i Vila. *La Lliga de Catalunya i el Centre Escolar Catalanista: dues associacions del primer catalanista polític*. Barcelona: Rafael Dalmau editor, 1996.

5 *Agre-dols: col·lecció de poesías catalanas*. Barcelona: Tipografia de la Casa de Caritat, 1886.

6 *Bosquerolas: poesías*. Barcelona: La Renaixensa, 1888

7 Sebastià Farnés (T. Poch de Negre), «Bosquerolas. Poesias per Jaume Novellas de Molins, ab una carta pròlech de N'Ernest Moliné y Brasés», *La Renaixensa*, (10 febrer 1888).

setmanari que publica el Centre Català de Sabadell, també li retreu que els poemes, plens d'un aire glaçat, trist, ple de sentiment, demanen polir el llenguatge i la forma d'expressar les idees.⁸ Malgrat les crítiques no excessivament favorables, el recull va obtenir un premi en l'Exposició Universal que es va celebrar a Barcelona aquell mateix any 1888.

La pertinença al Centre Escolar Catalanista va afavorir els contactes amb els membres de la Lliga de Catalunya, entre ells els propietaris del diari i de l'editorial de *La Renaixensa*, Pere Aldavert i Àngel Guimerà. D'aquí la seva constant col·laboració a les pàgines del suplement literari de *La Renaixensa*. Aquest quadern es lliurava als subscriptors des de 1881, quan la revista –que va començar a aparèixer el 1871– va convertir-se en diari i les aportacions literàries van passar a formar part del suplement. En aquesta publicació, amb les mateixes característiques formals que la primitiva revista, hi van aparèixer un total de vuitanta-set poemes de Jaume Novellas, que comencen el 1886 i acaben el 1898, coincidint amb la desaparició del suplement.⁹ La temàtica d'una tan gran quantitat de peces va evolucionant al llarg dels temps: la mort de la mare, l'estada a Madrid el 1891 per fer la tesi, l'enamorament, el festeig...

Aquests mateixos contactes amb els membres d'entitats catalanistes van obrir-li el camí per publicar a *Lo Catalanista*, revista del Centre Català de Sabadell, on apareixen, a partir de 1887, romanços d'un encès patriotisme, fruit d'un abrandament juvenil que s'anirà deixatant posteriorment. A partir de 1890, també publicarà alguns poemes a *La Il·lustració Catalana*, aquella revista que Francesc Matheu va editar amb un gran esforç financer i que va acabar desapareixent el 1894.

Entre 1891 i 1894 Novellas també publica algunes mostres literàries a *La Veu de Catalunya*, revista amb el subtítol de Setmanari Popular, que Jaume Collell, el canonge de Vic, edita amb criteris ideològics propers als cercles vigatans i que amb el temps es convertirà en el diari del mateix nom, portaveu de la Lliga Regionalista.

Quatre anys han passat des de l'aparició de *Bosqueroles*, temps que Jaume Novellas devia considerar suficient per tornar a donar a la impremta un altre volum de poesies, tal com li havien recomanat els crítics quan va aparèixer el seu llibre anterior. És titula *Ratllas curtas: poesias* i va precedit per «Quatre motets de prefaci», signats per Josep Pin i Soler. Aquest li retreu que no vulgui trencar el camí que ja havia iniciat abans i que no gosi provar nous experiments poètics –el modernisme literari ja s'havia instal·lat a casa nostra, potser per la por de decebre els seus lectors, potser per l'educació social rebu-

8 Joan Millet, «Bosquerolas», *Lo Catalanista*, 23 (5 febrer 1888).

9 Carola Duran Tort, «*La Renaixensa*», primera empresa editorial catalana. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2001.

da; de totes maneres l'encoratja a continuar encara amb la temàtica jocfloral-lesca de Pàtria, Fides, Amor, on aconseguirà noves fites en la seva poètica.¹⁰

L'activitat poètica de Jaume Novellas no es limita a la publicació dels seus poemes en les revistes contemporànies. També es constata la participació en els Jocs Florals de Barcelona, on el 1891 va guanyar la Flor Natural; en els d'Arenys de Mar de 1889, en què també va guanyar la Flor Natural i va escollir com a Reina de la Festa, Angelina Macià Montserdà, filla de l'escriptora Dolors Montserdà; en els de Lleida on també va fer-se amb el guardó de l'Amor els anys 1898 i 1900 i en el certamen que organitzava la revista *Catalunya Artística* l'any 1901. Possiblement devia prendre part en moltes altres festes poètiques de les quals no es té constància i que li devien reportar altres distincions i premis.

La dècada dels noranta és un període de plenitud per al poeta, tant en el camp de la creació artística com en el camp professional i personal. Després de cursar el doctorat a Madrid l'any 1891, va exercir de professor a la secció de lletres de l'Institut, en el temps en què el seu pare era director, però va renunciar al càrrec per formar part del professorat de l'Escola d'Institutrius i altres Carreres per a la Dona, institució que la Societat Econòmica d'Amics del País havia creat l'any 1893 per promoure la incorporació de les dones en un món laboral més qualificat i específic que el de simples obreres de fàbrica. En aquesta institució va ensenyar durant molts anys les assignatures d'història i de geografia. El 1895 va entrar a l'ajuntament barceloní on exercí com a cap de negociat, tasca que complir molt de temps. El seu casament amb Assumpció Bofill i Pichot va portar aparellat l'entrada a l'univers de la Sala, masia que pertanyia al seu sogre, Jacint Bofill i Bassas. Jaume Novellas descobreix un món nou i aquesta casa serà l'estada familiar que veurà créixer els fills del matrimoni: Jaume, Josefa, Josep M. i Lluís. Des del moment del seu casament, la serralada del Montseny va esdevenir l'univers mític de la seva poesia.

L'abundosa producció poètica, sobretot amb el tema del Montseny, cobreix els anys 1898-1903, però a partir d'aquesta data, els poemes de Novellas desapareixen de les publicacions periòdiques, tret de la col·laboració anual a l'*Almanac de l'Esquella de la Torratxa*, que continua amb interrupcions fins l'any 1922. Cap a l'any 1918, Francesc Matheu li publica un recull de *Montsenyenques* en la *Lectura Popular*, la major part de les quals eren inèdites fet que demostraria que Novellas de Molins va continuar escrivint sobre el seu paisatge predilecte, però la seva producció va restar guardada al calaix.

10 *Ratllas curtas: poesías*, amb un pròleg de Josep Pin i Soler. Barcelona: Estampa La Catalana de Jaume Puigventós, [1892]. El pròleg de Josep Pin i Soler és reproduït a Josep Pin i Soler, *Articles, pròlegs i estudis*. Tarragona: Arola Editors, 2007, p. 51-53.

El volgut silenci es trenca per una circumstància molt dolorosa per al poeta. És la mort per malaltia del seu fill Jaume o Santiago, ocorreguda a la Sala el 30 de novembre de 1938. Desconeixem la personalitat del finat i sols sabem que havia nascut el 27 de setembre de 1896 i que als dinou anys ingressà al Centre Excursionista de Catalunya, segons el butlletí de l'entitat de l'any 1915. Marià Manent al seu dietari *El vel de Maia*¹¹ reporta la notícia de la seva mort: «Al matí em diuen al poble que ha mort en Jaume Novellas i vaig a l'enterrament. El cementiri era tot assolellat sota el cel puríssim; brillaven els boixos vora els nínxols blancs».

Antiga casa forta i després mas sala de Viladrau.

Jaume Novellas de Molins vessa tot el dol per la mort del fill en un recull de poemes que titula *Pàgines de dolor*, amb un pròleg de Jaume Bofill i Ferro, amb qui va compartir l'obligat retir a Viladrau durant la guerra civil. Segons Albert Manent és «un llibre de versos en recordança del seu fill Santiago, mort l'any abans. Són poemes patètics».¹² El pròleg porta data de 19 de maig de 1939, i com que Jaume Novellas i de Molins va morir el 27 de maig del mateix

11 Marià Manent, *El vel de Maia*. Barcelona: Edicions Destino, 1975, p. 216

12 La referència és treteta del llibre: Albert Manent i Joan Crexell. *Bibliografia catalana dels temps difícils (1939-1943)*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988.

any, es pot tenir el dubte de si el llibre va arribar a temps a les mans de l'autor o si va ser un homenatge pòstum de la família al pare i al fill desapareguts.

Pàgines de dolor, a més a més del pròleg de Jaume Bofill i Ferro, porta uns mots preliminars de l'autor, datats el 12 de gener de 1939, on explica la voluntat d'expressar mitjançant uns poemes la recordança del fill estimat. Una primera part titulada «Calvari» consta de sis poemes i una segona, titulada «Traspàs» de vint-i-vuit més. El llibret acaba amb un petit poema datat el 28 de març, on Jaume Novellas celebra el final de la guerra fratricida. El conjunt és un dietari dolorós de l'agonia, de la mort i de l'absència del fill adorat. Aquella facilitat per compondre poesia de què gaudia Jaume Novellas en la seva joventut i que havia estat oblidada, o voluntàriament amagada, pel poeta durant anys, desperta en el tràngol dolorós de la pèrdua filial amb la mateixa força i amb la mateixa temàtica paisatgística que les *Montsenyenques*, tenyides ara pel patetisme de la vellesa i la soledat.

Es dóna el fet curiós i aclaridor del que va suposar per a la llengua catalana la pèrdua de la guerra perquè, a l'esquela de Jaume de Novellas, publicada a *La Vanguardia Española* del 28 de maig de 1939, o sigui, encara no dos mesos després de finalitzada la contesa, el nom del poeta no s'ha escrit en la traducció castellana de *Jaime*, sinó que s'ha convertit en l'espanyolitzat *Santiago*. I de la mateixa manera, l'esquela anunciant una missa d'aniversari per al pare i el fill, del 9 de maig de 1940, els Jaume Novellas de la vida real, s'han convertit en Santiagos Novellas.

MONTSENYENQUES

Les *Montsenyenques* de Jaume Novellas, escrites sobretot a la darrera dècada del segle XIX i a la primera del XX, formen part del corrent modernista de caire vitalista que a partir dels anys vuitanta intenta crear una nova poètica, més d'acord a les tendències literàries coetànies. En aquells moments, la poesia catalana ja havia aconseguit un conreu massiu des de la reintroducció dels Jocs Florals de Barcelona de 1859 i la seva temàtica repetitiva comportava un cert manierisme que calia abandonar a favor d'un nou aparell teòric. A finals de segle, l'univers mític de la Renaixença ja estava consolidat i, per tant, no calia tornar als romanços històrics o pseudohistòrics que havien omplert pàgines i pàgines de revistes amb la finalitat de construir símbols que identifiquessin el moviment. En contraposició a la tradició jocfloralesca que ja havia esgotat la seva temàtica, la nova poètica proposa el poema curt, de poques estrofes en substitució dels poemes de llargues tirades; canvia el llenguatge romàntic grandiloqüent per l'expressió sincera, autèntica i converteix la natura i les petites realitats quotidianes en tema poètic, en un afany de reproduir en la poesia el realisme que dominava en la narrativa. La nova estètica torna a valorar també

la poesia popular amb els seus versos repetitius i de fàcil memòria pel que té d'espontaneïtat i de reflex d'una cultura arrelada a la terra.

Aquest és el bagatge literari que Jaume Novellas assumeix en les seves *Montsenyenques*. Poemes curts de quatre, cinc o sis estrofes on la muntanya es converteix en un univers per al poeta, per la qual cosa la relació autor-Montseny és indestriable de la seva vida. Un total de seixanta-set composicions editades (desconeixem si n'existeixen d'inèdites) crea un corpus impressionant en què totes les possibles facetes de la muntanya són tractades.

Per al poeta, la muntanya és un oasi de pau i de veritat oposat al món urbà i a les falses aparences. És el retorn a un món bucòlic que proporciona al poeta la soledat necessària per viure i per gaudir de les belleses naturals.¹³

AL MONTSENY

Beneïda muntanya de la pàtria,
nascuda en son bell cor, com ella hermosa,
tu m'has donat tot quant mon cor cobeja,
aquella dolça soletat volguda
que lluny de la ciutat, allí sols trobo.

Per xò t'enyoro tant, per xò m'afanyo
en recórrer tes valls i fondalades
i cingles i turons i torrentera,
que, com més els conec, més trobo encara
belleses a vessar que m'enamoren.¹⁴

Perquè la muntanya és un regal per als cinc sentits que desperten admirats davant tanta bellesa. El poeta ho plasma en un altre poema també titulat

AL MONTSENY

Muntanya dels meus amors
que has bressolat mos somnis i ventures,
que tens cascates de suaus remors
i obagues plenes d'enervants dolçures;

que tens arcades verdoses
i perfums seductors i ocells i cants
i pradells estrellats de flors xamoses

13 Els poemes originals s'han reproduït amb criteris de normalitat ortogràfica, però respectant el lèxic i la sintaxi de l'original.

14 «Al Montseny (fragment)», *La Creu del Montseny*, I (1899), p. 258.

i papallones d'hermosos canviants.

Jo vinc atret per ton eixam cantaire
i per tes ratxes d'exquisida olor,
jo vinc atret, humil espigolaire,
per tes belleses d'or.¹⁵

El poeta, contemplador de la muntanya, s'adona que amb el pas de les hores canvia la fesomia del paisatge. Quan la matinada despunta, comença a despertar la vida, que al migdia, a ple sol, és un cant d'alegria i d'amor, mentre que el pas de la tarda va alentint les remors de la natura fins arribar a la nit, plàcida i tranquil·la on els estels es reflecteixen a l'aigua de l'estany.

Tot just traspunta el dia
i per la fosca vall
s'ou lo cant estrident que ens anuncia
lo despertar del gall.

Los tudons arrupits en la fageda
parrupegen suaument
i un soroll, tot somort, en l'albereda
diu prou que es lleva el vent.

Regalimen les flors tot just descloses
de la rosada, als perlejants petons,
i embaumen l'esperit olors reïnoses
i perfums de vidaures i timons.

La vida esclata i lentament desperta
tot un món adormit pels tous pradells,
de flaires i de flors de boca oberta,
d'insectes i d'ocells.¹⁶

Surt lo sol

15 «Al Montseny», *Lectura Popular*, núm. 267, p. 123.

16 «Montsenyenca», *Lo Pensament Català*, I (1900), p. 40.

per darrere la muntanya
i l'ocell,
al sentir sa tebior, canta que canta.

Va pujant,
va pujant al zenit i la boirina
s'esvaeix
i la llum pels racons del bosc es filtra

¡Que és hermós
lo camp gran i els vinyals tots plens de xeixa!
¡Com los raigs
es rabegen pels brins del blat que els bressen!

La xardor
besa el mont al concert de les cigales;
¡quina calda que fa, quan allà al cim
lo migdia assenyala la campana!¹⁷

Cap-al-tard, los ocells pleguen les ales,
s'adormen per les soques les cigales,
les bromes baixen a la verda vall,
i els genis de la nit, per les serrades,
van estenent ses robes estrellades
cap-al-tard.

Cap-al-tard, los ramats van a la cleda;
una onada gegant, humida i freda,
inunda l'ample espai
i dels bous les esquelles baladreres
ressonen per les valls i les cingleres
cap-al-tard.

17 «Montsenyenca», *La Creu del Montseny*, II (1900), p. 110. Reproduïda amb el títol «Juliol» a *Lectura Popular*, p. 138-139.

Cap-al-tard, lo concert de les granotes,
amb ses tètriques, fosques, tristes notes,
com càntic funeral,
omplen l'estany de dolça melangia,
de suau i fantàstica poesia
cap-al-tard.¹⁸

La fosca va pujant a la muntanya,
l'enamorada de les fondes valls
va pujant suaument, sens moure fresa
per cingles i vessants.

Les violes de tija cargolada
clouen sos ulls morats
i al bes del serení, pels bacs s'adormen
roselles i capblaus.

Comença l'himne de la nit serena
de granotes, reinetes i gripaus,
i frisant d'insectes invisibles
i refrec de fullatges i brancams.

I la nit va abrigant la immensa volta;
tot és negre: serrats, boscos i valls;
sols traspua la llum de les estrelles
reflectint damunt l'aigua de l'estany.¹⁹

I un dia rere un altre van passant els mesos i les estacions de l'any.
L'hivern, fred, inhòspit, amb glaçades i gebres, adorm la natura, que
tranquil·la espera l'arribada de la primavera quan tot esclata: flors, arbres,
ocells. És l'estació de l'amor que fructifica a l'estiu amb la sega, la calor i la
mandra, però aviat passa el temps i comença una nova estació, la tardor, pre-
ludi dels dies més tristos de l'any.

18 «Montsenyenca», *La Creu del Montseny*, I (1899), p. 443. Reproduïda a *Lectura Popular*, p. 141

19 «Montsenyenca», *La Creu del Montseny* II (1900), p. 182.

HIVERNAL

L'hivern va davallant per la serrada
trist i xaruc gronxant sos blancs cabells,
del pont de pedra ploren els caramells
i mor abans de l'alba la rosada.

A la cleda el ramat ha fet sa entrada
al glaçar-se sos bels pels secs pradells
i han fugit de la vall tots els ocells
deixant sos nius penjats de la brancada.

L'hora ha arribat d'abrigallar la terra;
des del pregon del bac fins a la serra
l'hivern estén son blanc llençol de neu;

Ploreu, jorns perfumats, folls d'alegria;
l'abraçada de gel que el cel envia,
és un immens conhort per al cor meu.²⁰

PRIMAVERAL

El sol bat sobre els camps plens de roselles,
damunt del bosc s'adormen les cançons
i s'amaren de llums, flors i poncelles,
ocells i papallons.

Pels conreus a on gronxolen les espigues
al bes del ventijol
i per serres i valls, comes i artigues
comença un himne al sol.

És l'himne dels pradells de galta humida,
és l'himne dels moixons i de les flors,
és l'himne del malalt sedent de vida...
és l'himne dels amors.

20 «Hivernal», *Lectura Popular*, p. 130.

I el sol enlluernador fa sa carrera
i sos raigs entebionen el perfum:
gosem, gosem l'hermosa primavera
la reina de la llum.

Gosem la pluja de claror que envia
que ja vindran els dies de fosc...
i ocells i papallons, folls d'alegria
canten la vida, canten l'amor.²¹

ESTIUENCA

Tot fa la migdiada al ple de l'estiu
quan la claror del sol al món enlluerna;
no canta la perdiu
ni entre el rocam rondina l'ample riu;
tan sol lo cigaló
canta sa cançó eterna.

Lo món jau atordit;
la xardor de l'estiu als sers espanta;
enlloc se sent ni el més suau vagit,
ni el més lleuger neguit...
tan sols lo cigaló canta que canta.²²

SETEMBRAL

La terra llença una fredor humida
I entre els matolls de bruc i ginestells
s'esbrava una sentor forta, exquisida,
de reigs, de ciurencs i pinetells.

Per l'altiu carenar de la vorada
com vel immaculat, lleuger, subtil,

21 «Primaveral», *Almanac de l'Esquella de la Torratxa per a 1910*, p. 64. Reproduïda a *Lectura Popular*, p. 132, amb el títol «A plena llum».

22 «Estiuenca», *Joventut*, 64 (1901), p. 310.

s'hi arrossega mandrosa la bromada
com al llit de la mare el fill gentil.

Morí el bell papalló d'ales polsoses,
moriren les roselles pel conreu,
fugiren roquerols, cucuts i aloses
al pressentir les boires i la neu.

I arriba melangiosa i fredorica
l'onada tardoral
que traïdora s'endinsa mica en mica
en l'agònica vida setembrals.²³

El Montseny, com a serralada important, sofreix els embats meteorològics de la natura i és protagonista de fenòmens climàtics extrems que l'afecten. La boira gairebé quotidiana que tot ho embolcalla, la pluja mansa que fecunda camps, però també les torbonades i les tempestes que furioses remouen la vegetació. El poeta, que les viu personalment, no pot passar per alt les demostracions de força de la natura i les plasma en diferents poemes, alguns dels quals es reproduïxen a continuació..

La boira va baixant
i entela la muntanya;
los boscos i les valls
pausadament se tapen;
la vida es va dormint
a sa frescal besada
i el geni de la nit
estén amb majestat ses negres ales²⁴

Lo pont del rieral
és un pa de caramells que degoteja;
l'esquerp picot, tremint,
arrapat a la soca, picoteja.

23 «Setembrals», *Lectura Popular*, p. 137.

24 «Montsenyenca», *Almanac de L'Esquella de la Torratxa* per a 1898, p. 26.

Passen per l'ull del pont
les merles d'aigua, xisclant, rabentes,
i la boira esponjosa, lentament,
va davallant, mandrosa, fins a terra.²⁵

La pluja ve de la muntanya,
la pluja cau damunt del bosc
¡quin brillejar tan viu los remes de l'aigua,
quina remor!

La pluja cau com fils de plata
regalimant pel verd fullam,
s'infla el llit, tot rocós, de la riera
i l'aigua tomba avall.

La pluja cau damunt la plana,
cansat de l'aigua, el blat tot ros s'ajeu
bufa el ponent, los núvols passen
i el sol ja llú, esplendent.²⁶

La tempesta s'acosta poc a poc,
Les carlines han clos son botó groc,
pels ginestells s'ajoca el roquerol
i es va apagant lo sol.

Pel turó de la Creu, rodola el tro,
lo llampec omple el cel tot de claror,
un vent humit davalla de la serrada
i agita la brancada

La pluja cau amb fúria que esparvera;
regalima el capblau i la taupera

25 «Montsenyenca», *Almanac de L'Esquella de la Torratxa per a 1913*, p. 81

26 «Montsenyenca», *Lo Pensament Català*, I (1900), p. 122

i el boix i el lligabosc i l'heura verda
i el camp ple d'usèrda.

La tempesta ja fuig pel Pou de la Sala,
tot és més verd i tot regala;
pels matolls saltirona el roquerol,
la carlina s'ha obert i torna a brillar el sol.²⁷

LO TORB

Com damnat que les gorgues foragiten,
de timba en timba va passant lo torb,
revinçant a son pas faigs i rouredes
com monstre destructor.

Les violes a l'oure'l se colltorcen
i s'amaguen insectes i moixons,
les aigües de l'estany se desencanten
i rebullen de goig.

I ell passa triomfador damunt la terra,
potent i enlaire el front,
emportant-se un ròssec ple d'aromes
i de sospirs d'amor.
I després que ha passat, la terra balba
i cruixida dels colps
torna a dormir dessota l'ampla volta
que amorosida li envia un raig de sol.²⁸

Per al poeta, el Montseny no és solament el paisatge natural que l'envolta, sinó que és un indret on la presència humana actua en el dia a dia. Per això, en les *Montsenyenques*, no hi falten les activitats pròpies de les terres de muntanya: el vailet que guarda els xais, la mossa del mas, el vell que s'arrauleix a prop del foc, la porquerola, els dalladors... Però els personatges que fan enveja al poeta són els afortunats que pugen a la muntanya en una ascensió que els fa més nobles i més feliços: els pastors, els carboners...

¡Oh carboner ferreny, de faç emmorenida
i bruta de la pols d'aquell carbó alterós!

27 «Montsenyenca», *Lo Pensament Català*, (1900), p. 144

28 «Lo torb», *Juventut*, 113 (1902), p. 239.

¡Oh carboner ferreny, que bella és la vida,
la vida d'aquells cims tot sanitat i olors...

A tu, del món crudel no arriben les bravades.
A tu, de la ciutat no arriba el gran tragí,
per tu, els amics fidels són boires i ventades,
per tu, el boscatge immens no té principi ni fi.

¡Oh carboner ferreny, de cara emmorenida,
i quina enveja em fas al veure't tan feliç!
Amb la destral al braç i un mos de pa, la vida
per tu és un paradís.²⁹

MATINAL

Diu el pastor a sos companys de cleda:
-Pugem al cim del carenar altiu
a on terreja mandrosa la perdiu,
a on l'aigua de l'estany és sempre freda,
a on l'astorat senglar cerca el redós
per gaudir de l'amor que al pla no hi troba,
a on el roure ufanós
estén sos braços per donar-li arcova.

Anem al cim, ovelles i vedells;
a respirar l'esplèndida natura,
allí els dies i nits són sempre bells
allí l'auba rient sempre hi perdura-

I entonant el pastor un cant gemat,
més flairós que les flors de sajolida,
va pujant costa amunt, amb el ramat
que llença una fortor de llana humida.³⁰

El contacte directe amb la natura i l'afany observador del poeta el porten a recollir en els seus poemes tota la fauna i la flora que poblen la muntanya estimada. Així, ocells, rèptils, mamífers, però també plantes i flors, apareixen com a protagonistes secundaris dels poemes. Un recull dels noms d'ocells que apareixen a les poesies pot ser un bon indicatiu de la varietat d'aus en temps

29 «Montsenyenca», *Almanac de L'Esquella de la Torratxa per a 1909*, p. 146

30 «Matinal», *Lectura Popular*, p. 126

del poeta i permetria contrastar-lo amb la situació actual de les poblacions d'ocells per comprovar si encara continuen sent presents en l'entorn de la Sala. Prop de trenta exemplars diferents apareixen en els versos de Novellas de Molins: àguila, alosa, becada, blauet, cadenera, cotoliu, cucut, cuereta, duc, falciot, gall, gamarús, guatlla, grua, merla, merlot, merla d'aigua, moixó, oronella, perdiu, perdiganya, picot, pit-roig, ropit, roquerol, rossinyol, tudó, verдум, xoriguer.

Tot aquest entorn paradisiac que el poeta pinta en els poemes reproduïts més amunt és descrit des de la visió de l'autor amb una actitud contemplativa sense intervenir en l'acció, talment com el pintor reflecteix en el quadre la natura que capta, però difícilment hi apareix en persona. La serralada és, doncs, el paisatge idíl·lic, l'indret bucòlic, que descriu Novellas de Molins en les *Montsenyenques*, però que el poeta converteix en el lloc ideal –el *locus amoenus*– on situar les seves poesies amoroses. Contràriament a la posició observadora que havia mantingut fins ara, en els poemes on desenvolupa la temàtica amorosa, el poeta es fa present amb un *jo* poètic, un *jo* literari, que no s'ha de confondre amb un *jo* autobiogràfic, encara que pugui presentar força trets personals.

Gairebé tots els poemes presenten la mateixa estructura constructiva. En els primers versos, la descripció del paisatge i en l'última estrofa la influència de l'ambient en la actitud amorosa dels protagonistes.

Los ginebrons i les tauperes
van enfilant-se al Matagalls
i el lligabosc i les falgueres
s'abracen per les valls.

Rodola el tro per la muntanya,
el sol que surt sembla malalt
i va teixint sos fils d'aranya
dessota d'un marjal.

...

Anem, hermosa, a Puig Susquedes,
pugem, teixim nostres amors;
per cobricel tindrem fagedes
i per catifes tindrem flors.³¹

31 «Montsenyenca», *Juventut*, 104 (1902), p. 92

Però com tot sentiment, l'amor no és sempre igual. Hi és present el dubte que l'autor fa palès en un ventall; potser el de qui va ser la seva esposa?

AMOR

Com rebenta, sadolla de claror,
la poncella reinflada!
Com frueixen de l'amor
les guatilles pel blat ros, l'ala estirada.

Tot estima: l'oreig a la brancada,
l'abella al romaní,
la boira a la muntanya endormiscada...
I tu, amor meu, a mi?³²

I la pèrdua de l'amor que s'ha apagat, potser pel rebuig de l'estimada.

AMOROSA

Creix l'herbei subtil
per la prada immensa,
creix el rieral
rere la tempesta,
creix la llum del sol
per la primavera...
Creix el meu amor
quan te veig tan bella.

Canta el rossinyol,
dins de la verneda,
canta el cotoliu,
canta la reineta,
canta el ventijol
la cançó més fresca,
canta lo meu cor
la cançó més tendra
quan te veig trescar
cabellera estesa.

Plora el ros vailet
la perduda ovella,

32 «Amor», *Joventut*, 158 (1903), p. 132. Reproduïda a *Lectura Popular*, p. 139.

plora el sec fullam
la rosada freda,
plora la perdiu
la llocada absenta
i el llagart somort
el sol que no crema.
També ploro jo
;oh estimada meva!
l'hora de l'amor
que ha fugit per sempre.³³

En tota la gamma de poesies amoroses no podia faltar el tema del *carpe diem*. Ara és el temps de la joventut i de l'amor, gaudim-ne que ja vindran temps de separació i de dolor.

ESTIUENCA
Aquest estiu, hermosa,
quin follejar farem!
Pel mig de l'espès boscatge
sovint ens perderem.
Al cim de les muntanyes
irem de bon matí
quan canti l'ocellada,
quan flairi el romaní.
Pels tous del fresc herbatge
estirarem el cos,
juntets de mans i cara,
juntets ben bé tots dos.
Les nostres alegries
seran després tristors
quan vinguin aquells dies
de separar los cors.
Mes no hiensem encara,
l'estiu ha de venir,
ensem que nostra ditxa
encara ha de florir.³⁴

33 «Amorosa», *Lectura Popular*, p. 129-130.

34 «Estiuenca», *Almanac de L'Esquella de la Torratxa per a 1912*.

Tot amor arriba a la seva realització plena, és el moment de la total unió de cossos i ànimes, és el clímax de la passió amorosa que uneix indissolublement els dos amants. A destacar la comparació dels dos enamorats amb el símil de l'heura i la branca que s'abracen i que no es poden separar si no es trenquen violentament els lligams.

A LA GENTIL...

Fugim del món, allà a on no arribin
mirades indiscretes i envejoses,
sota el tou del brancatge, sobre l'herba
juntem les mans febroses.

Fugim lluny, ben lluny, perdem-se, vida,
bosc endins per sempre i a tot hora
refregant nostres galtes plenes d'angúnia
i acostant nostres boques.

I així ben abscondits, de passió cegos,
exaltats per l'amor que ens agullona
relligats com una heura i una branca
així viurem, hermosa.³⁵

L'amor que viu el poeta és un amor que perdura fins a la mort dels amants. És lògic que l'amor passió desaparegui amb els anys, però el veritable amor perdura fins a la mort i, encara més enllà ja que els cossos romandran propers l'un de l'altre colgats per la terra santa.

Cantem l'amor que de l'espai davalla
com rosada exquisida i benfactora,
perdem-nos abraçats dintre dels boscos
tot aroma i frescor i benaurança;
sadollem-nos a pler, hermosa meva,
dels encants de la pròdiga natura
i ubriacs de deliri i joia tanta
cloquem els ulls i confonguem les boques.
Així, quan de la mort l'augusta ombra
s'estendrà damunt nostre, de la immensa
riquesa de ventures que fruïem
no en trobarà pas res; tota espremuda

35 «A la gentil...» *Lectura Popular*, p. 132.

la vida restarà... Llavors, que vinga
i que ens colgui a tots dos sota terra.³⁶

Aquesta extensa mostra de la poètica montsenyenca de Jaume Novellas de Molins permet veure la delicadesa del poeta en tractar el paisatge dels seus amors, en un clar exemple de poesia camperola que s'adapta perfectament a la poètica de l'espontaneisme i de la recuperació de la poesia popular, vigent durant els primers anys del segle XX. La temàtica idíl·lica i bucòlica li permet descriure els petits episodis de la vida al camp, presentant-la com un element harmonitzador i asserenador de l'existència.

Masia de la Sala nova de Viladrau.

A partir de 1903, el poeta desapareix de les publicacions periòdiques i tampoc presenta cap nou llibre de poemes. No es pot dubtar que Jaume Novellas de Molins va continuar escrivint poesia ja que la facilitat versificadora que posseïa no podia esfumar-se sobtadament. Encara que continués creant poemes tan sols per al seu plaer personal sense gosar tornar a aparèixer en públic. Només els requeriments de Francesc Matheu per confeccionar el llibret de la *Lectura Popular* cap el 1918 van treure a la llum moltes composicions que devien haver estat guardades curosament.

36 [Sense títol], *Joventut*, 125 (1902), p. 439.

Caldria ara preguntar-se quins van ser els motius que van provocar el silenci del poeta. Segurament no va ser una sola causa, però s'hauria de tenir present que als primers anys del segle XX entra en l'escena cultural catalana una nova generació d'artistes, nascuts durant la dècada dels vuitanta, que tenen altres inquietuds que els seus antecessors, dels quals intenten desmarcar-se. Són els primers noucentistes, units per una afinitat cronològica de naixement. En aquests primers anys del segle, amb l'arribada d'una nova generació, desapareixen les revistes que havien acollit els poemes de Jaume Novellas i, encara que no existeixi una revista paradigmàtica dels noucentistes com havia estat *Joventut* per als modernistes, l'aparició, el 1903, de *Catalunya*, impulsada per Josep Carner, que ja era redactor del diari *La Veu de Catalunya*, marca una nova estètica, oposada al pairalisme vitalista de la generació anterior, un exemple de la qual és el poeta de les *Montsenyenques*. El noucentisme rebutja la literatura d'ambient rural i proposa en canvi una temàtica ciutadana on la natura ha estat domesticada i urbanitzada i, en la dialèctica fons/forma, s'inclina evidentment per aquesta última amb predomini del sonet com a estructura ideal del poema. Aquestes noves directrius estètiques no coincideixen amb les expressades a bastament per Jaume Novellas en la seva trajectòria poètica. Com ja li retreia Josep Pin i Soler en el pròleg de *Ratlles curtes*, el poeta no gosa canviar de temàtica, potser per l'esforç que li representaria tallar amb els lligams de la seva poesia anterior, potser per la por a la reprovació dels seus fidels lectors o potser per no combregar amb la nova estètica. Sigui quin sigui el motiu del seu volgut silenci, queda molt ben expressat en el full de presentació que encapçala el recull de *Montsenyenques* a la col·lecció de la *Lectura Popular*. «Avui [1918] en Jaume Novellas de Molins continua augmentant son bagatge literari, però el manté en gran part inèdit, com si el cohibís la temença de no encaixar amb les modes del dia, o com si protestés d'elles per no tenir fe en llur virtualitat».

Que aquest article serveixi per recuperar una part de l'obra de Novellas de Molins, poeta enamorat del Montseny, que no ha rebut fins ara el reconeixement merescut per la seva facilitat versificadora i per la seva adscripció a la poesia rural i bucòlica tan habitual en el període de final de segle XIX i començament del XX.

PERE SERRA I POU (A)
MATAGOSSOS (1909-1947)

FRANCESC ROMA I CASANOVAS

S'ha parlat molt poc de la figura del Matagossos, i no se n'ha escrit pràcticament res. Però la història d'aquest carboner fill d'una de les famílies més aposentades d'Aiguafreda té un interès innegable que es pot vehicular en dos sentits. En primer lloc, es podria parlar del Matagossos com a personatge de llegenda; i en segon lloc –i per sort–, es pot parlar des del punt de vista històric de Pere Serra i Pou, conegut com el *Matagossos*. En aquest article no tenim espai suficient per tractar ambdós aspectes i per aquest motiu preferim limitar-nos a la seva dimensió històrica que, d'altra banda, és la més desconeguda.¹ La resta la podreu llegir –si hi esteu interessats– en el llibre *Matagossos. Història d'un rebel a l'Alt congost* i *La guerra oblidada a l'Alt Congost, 1936-1950* que podreu trobar a <http://fromac.bubok.es>.

Tots els fets que s'expliquen en aquest article han estat contrastats amb la documentació dels arxius municipals dels pobles de l'Alt Congost, de l'Arxiu Comarcal del Vallès Oriental, de l'Arxiu Municipal de Granollers i sobretot de l'Arxiu Militar Territorial Tercer, on es guarden els processos en contra de Pere Serra. La informació sobre la seva estada a la presó Model es troba a l'Arxiu Nacional de Catalunya.

PERE SERRA I POU, ALIES MATAGOSSOS

Qui havia de ser conegut com a Matagossos va néixer a Aiguafreda, l'1 de maig de 1909, a can Serra de l'Arca. Tenia un germà més gran, en Josep (nascut al 1902), i dues germanes, la Carme (1898) i la Maria (1906). Curiosament, en Matagossos i les seves germanes varen morir, tots tres i per raons diferents, l'any 1947. La seva casa natal era una de les més importants d'Aiguafreda i la família fruïa d'una posició social fins a cert punt privilegiada.

1 La recerca sobre Pere Serra i Pou s'emmarca en un estudi més ampli sobre la guerra civil a l'Alt Congost, que podeu trobar a *La guerra oblidada a l'Alt Congost (1936-1950)*.

da (als anys trenta era el segon contribuent rural del poble). De tota manera, durant aquells anys la família ja havia construït una casa a Aiguafreda, on vivia el nostre home i una de les seves germanes. Pot resultar fins a cert punt xocant que una persona amb aquests orígens acabés implicant-se en els comitès revolucionaris que varen aparèixer durant la guerra i que es convertís en la preocupació de les forces de l'ordre del primer franquisme, però així va ser.

MEMÒRIA DIGITAL DE CATALUNYA

Can Serra de l'Arca.

L'INICI DEL CONFLICTE

Fins a l'esclat de la Guerra Civil, la vida de Pere Serra i Pou és la d'un simple carboner –certament amb un caràcter especial² que va fer vida a la muntanya fins que va esclatar la confrontació. Per aquelles dates, Pere Serra treballava com a carboner per a la família Grau, els amos de la Figuera (Tagamanent). Allà va coincidir amb dos germans –també carboners– que seran molt importants en el seu futur: en Modest i en Lluís Montasell, que

2 El caràcter tancat i violent de Pere Serra i Pou apareix reflectit en diferents documents. A tall d'exemple citem un fragment del consell de guerra: "*carácter pendenciero y violento y de acción y temible por ser traidor y conocer todos estos contornos al dedillo*".

vivien a la Codina. Tot sembla indicar que els germans Montasell començaren a treballar per a en Grau quan en Matagossos va plegar-ne.

Un cop acabat el conflicte se'l va acusar d'haver pertangut a la UGT, al Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM) i possiblement a Esquerra Republicana. De tota manera, no va arribar a tenir cap càrrec després del triomf del Front Popular ni durant el període revolucionari. Davant de les autoritats franquistes, un cop detingut al 1939, Pere Serra va negar haver intervingut en cap fet delictiu, ni robatoris, saquejos, etc. durant aquells dies. Sí que va reconèixer, però, que havia pertangut al Comitè Antifeixista d'Aiguafreda i haver fet *"guardias nocturnas, con armas ordenadas por el presidente que fue del comité, José Baqué"*. En aquest sentit, un informe fet des d'Aiguafreda diu que Pere Serra

"Fue voluntario y prestó guardias con arma al brazo, pero cuando las cosas se pusieron mal para los rojos y se hacía más difícil la vida en los frentes de combate permaneció oculto por estos contornos y cuando alguien le encontraba se presentaba en esta población diciendo que venía con permiso del frente."

L'episodi més macabre de tot aquell període, però, va tenir lloc quan el Matagossos *"se presentó para buscar con malos fines al propietario de 'La Figuera' don José Grau"*,³ a mitjan setembre de 1936. Fins i tot es va declarar que en Matagossos va tenir un paper destacat en l'escorcoll de la masia, perquè en haver treballat a la Figuera en coneixia tots els racons.

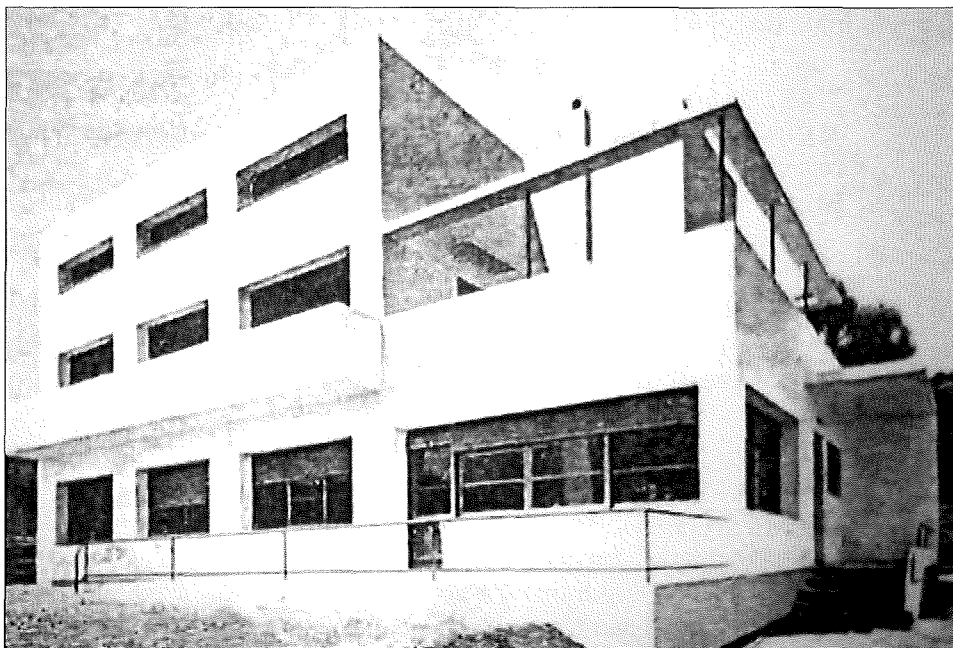
Aquesta anada a la Figuera mai no la va negar en Matagossos, que en defensa pròpia va intentar difuminar el seu paper en els fets buscant quedar-hi com una mera comparsa. Pel que en sabem, Pere Serra anava amb un grup de persones encapçalades per Antoni Tortosa, *el Tortosí*, el líder del Comitè Antifeixista de l'Abella i segurament el responsable dels fets de l'Oller (que tenen una estructura paral·lela al que es volia fer a la Figuera). Un informe enviat des d'Aiguafreda indica que en Serra va participar en els fets de la Figuera,

"haciendo un registro cercando la casa y al separarse del sitio designado uno de los individuos y decir al Pedro Serra que se decía que en la casa no había nadie[,] le contestó que él no lo sabía y que si salía alguien por donde fuera que hicieran fuego. Que según referencias de los mismos familiares"

3 Josep Grau Casals (1885-1973) havia estat alcalde de Tagamanent després que el seu pare abandonés l'alcaldia al 1916. Entre 1926 i 1932 havia tornat a alcaldia com a representant de la Lliga Catalana. Era el màxim contribuent del terme, formava part de la Unió Patriòtica i després de la Guerra Civil tornaria a formar part de l'Ajuntament com a representant de Falange (Oliver Bruy 2013). Ja al 1940 feia les funcions de jutge municipal.

hicieron desnudar en una habitación a sus hermanas de dónde sacaron fuera de la habitación las ropas para registrar si había algo escondido."

Abans d'arribar a la casa, el comitè havia tallat els cables del telèfon de la Figuera per evitar que es pogués demanar cap mena d'ajuda, però, per sort, el lladrar dels gossos alertà els homes de la casa i aquests varen tenir temps de fugir i refugiar-se al bosc. La mestressa –filla de l'Oller– va rebre el comitè i els va dir que no sabia on era el seu marit. Pel que es va declarar, el Matagossos li hauria dit que quan tornés es presentés al comitè de Sant Martí, compareixença que no s'arribà a produir perquè el fill no va deixar que el pare s'hi presentés.

La Casa Blanca de Sant Martí de Centelles

El fill de la casa, Francesc Grau Sentias, va declarar que en Lluís Montasell havia dit que Pere Serra havia anat a la casa i que *"si el día del registro hubieran encontrado a su padre si no hubiera seguido a las buenas lo hubieran hecho arrastrándolo hasta el sitio denominado La Taquilla⁴ al objeto de asesinarlo en el mencionado sitio."*

4 La Taquilla és un indret situat una mica més avall de la Codina, en un extrem de la carena que s'enfila cap al Pla de la Calma. Sembla que el nom li ve del fet que la gent hi deixava els bitllets del tren quan passava per allà. Era el camí obligat per anar a la

Recordem que Lluís Montasell havia treballat a la Figuera i que segurament ell i el seu germà ocuparen el lloc del Matagossos quan aquest no es va avenir amb en Grau. El fet que acusés en Pere Serra va fer que, quan va ser assassinat, molta gent pensés en el protagonista de la nostra història com a possible botxí, oi més tenint en compte que també es va dir que Pere Serra l'havia amenaçat dient-li que potser no acabaria de tallar el bosc que li havien encarregat.

Diferents testimonis indiquen que durant els primers dies de la revolta en Matagossos anava armat i que finalment va marxar voluntari al front. Però no hi va estar gaire temps, segons varen declarar diferents testimonis que l'havien vist a les rodalies d'Aiguafreda. El mateix Serra declararia que es va fer voluntari per anar al front, però que arran de la retirada del front d'Aragó va tornar a casa seva.

L'ASSASSINAT I EL PRIMER JUDICI (1938) PER LA MORT DE LLUÍS MONTASELL

El dia 8 de juny de 1938, va aparèixer el cadàver de Lluís Montasell a un centenar de metres de la Figuera i al costat d'un pal de telèfon. Duia una escopeta de caça. Segons l'autòpsia, el cos presentava cinc ferides de bala, quatre de les quals al pulmó dret. Sense cap dubte, es deia, Montasell havia mort per *"haber recibido simultáneamente cinco disparos de arma de fuego"*. Quan el jutge va demanar-ne més detalls, es va afirmar que eren *"producidas por un fusil ametralladora"* i que no se les havia pogut ocasionar la mateixa víctima.

Segons la investigació judicial, va ser un mosso de la Figuera qui va trobar el cadàver, en Genís Castellà Grau. Curiosament, aquell dia ningú no havia sentit cap tret, i en Castellà –que havia estat company de Montasell– va dir que no l'havia vist des que la víctima s'havia incorporat a files. També el pare de Montasell va afirmar que el seu fill era al front complint els seus deures militars.

La justícia no va ser capaç d'arribar a incriminar ningú en el cas d'aquest assassinat –recordem que estem parlant del judici de 1938–, però sembla clar que en Montasell va ser mort pels carabiners. Resulta que l'escopeta que duia el difunt va desaparèixer en la instrucció del cas i la darrera pista es perd el dia 1 de juliol de 1938, quan un tinent ajudant dels carabiners va comunicar –des d'Aiguafreda mateix– al jutge de Tagamanent que aquesta arma *"no se encuentra en esta Comandancia ya que en virtud de órdenes de la superioridad fue remitida a Barcelona a disposición del sr. Jefe del Servicio de Investigación Militar"*. No tenim temps per parlar de les pràctiques –les males pràctiques– que el

Figuera, que funcionava com una casa de turisme rural que havia acollit personatges com Maragall o Pijoan.

Servei d'Investigació Militar –una agència de contraespionatge controlada pels comunistes– duia a terme en aquells dies, però està clar que algú va tenir molt interès a tapar aquell assassinat.⁵

L'ALLIBERAMENT, LA DETENCIÓ I EL CONSELL DE GUERRA (1939-1943)

Acabada oficialment la guerra, el 30 d'abril de 1939, Modest Montasell es presenta a Aiguafreda i denuncia davant de la Falange l'assassinat del seu germà i acusa directament el Matagossos de ser-ne l'autor. Immediatament detingut per membres de la Falange, Pere Serra és posat a mans de la Guàrdia Civil i del Jutjat Militar de Granollers. El 2 de maig ingressa al Dipòsit Municipal de Granollers fins que tres dies més tard passa a la presó del Poble Nou de Barcelona.

Des del primer moment, Pere Serra es va declarar innocent de la mort de Lluís Montasell. Curiosament ningú va dir res del fet que aquell cas ja havia estat jutjat i, per tant, en Pere Serra no es va poder beneficiar de les proves que obraven en favor seu. De tota manera, el 4 de febrer de 1940 Pere Serra ingressava preventivament a la presó Model de Barcelona. Aquesta situació va ser ratificada diferents vegades fins que el 18 de desembre de 1941 va ser dut davant del jutge: li demanaven 30 anys de presó, acusat de rebel·lió militar i de què

“era afiliado a la UGT con posterioridad al Glorioso Movimiento Nacional y de mala conducta, durante el dominio rojo hizo guardias armado interviniendo en registros a las órdenes del Comité revolucionario, entre ellos el efectuado en el domicilio de D. José Grau con ánimo de detener a éste y a su hijo sin poderlo realizar. Se le imputa el asesinato del vecino Luis Montasell que se encontraba emboscado.”

A partir del 20 de gener de 1942, el consell de guerra contra Pere Serra va fer un tomb inesperat. Aquell dia, en Matagossos presentava una instància al capità general que marcava el seu destí en els propers mesos. En aquest docu-

5 A Tagamanent es produïren dos assassinats durant la guerra. El primer va ser el de Lluís Montasell (8 de juny de 1938). El segon va tenir lloc dos dies més tard i corresponia a José Rosales Ribas, nascut a Tortosa i de 25 anys d'edat, *“el cual fue asesinado por las hordas de carabineros y elementos del SIM el día 10 de junio de mil novecientos treinta y ocho, en este término municipal [Tagamanent]”*. En la comunicació al fiscal de la Causa General del 27 de novembre de 1940, l'Ajuntament del poble afirmava que els carabinyers *“eran en número muy crecido, más de un millar y por tanto se ignora completamente el paradero del Jefe o cabecillas, no obstante el Jefe que mandaba dichas fuerzas era un tal Alberto Bayo”*.

ment, Serra es declarava innocent de l'assassinat de què se l'acusava i pretenia provar-ho dient que aquell dia era a casa seva. Per donar força a la seva defensa, la instància s'acompanyava d'un escrit de Jaume Sobrevias,⁶ contractista d'obres d'Aiguafreda, en què es deia que en aquell moment l'acusat era a casa seva acompanyant la persona que signava l'escrit. Sobrevias deia que coneixia força bé Pere Serra i que aquest no havia format part de cap partit d'esquerres ni del Front popular i que fins i tot durant el *glorioso movimiento nacional* havia realitzat una sèrie de serveis en ajuda i benefici d'algunes persones addictes a la causa nacional.

En declaracions posteriors, Jaume Sobrevias –que havia hagut de marxar d'Aiguafreda perseguit pel comitè antifeixista– explicaria que la primavera de 1938 va arribar de nit al poble i va fer cap a casa de Pere Serra, perquè el seu pare *"había prometido a los de mi casa, albergue y que nos partiríamos el pan como así fue"*. De fet, la relació d'amistat no la tenia amb en Pere Serra, sinó amb el seu pare. En el mateix escrit Sobrevias afirmava que a la mateixa casa hi havia amagada Teresa Oliver, que tenia una gran quantitat d'objectes d'art i joies de gran valor, *"las que dicho Pedro Serra recogió en tres sacos y escondió debajo de un montón de tierra de carbón, que en un rincón del establo había, teniendo el pobre que desenterrarlos a menudo para que dicha sr[a] pudiera cerciorarse de que estaban"*. També aquesta dona va marxar d'Aiguafreda al setembre del 1938, contenta d'haver pogut salvar els seus béns gràcies a l'actuació de l'acusat.

De tota manera, el jutge militar va fer cas omís de l'escrit de Sobrevias, però just abans de dictar sentència es va trobar amb què l'auditor de guerra va impugnar tot el procés per unes irregularitat manifestes i tot va haver de

6 Jaume Sobrevias i Bou (1889-1954), contractista d'obres que de jove emigrà a Argentina, on tenia familiars. En va tornar després de la Primera Guerra Mundial i es va establir definitivament a Aiguafreda, on va ser fundador i primer membre d'ERC. Va ser president de la cooperativa de consum La Favorecedora Obrera, fundada l'any 1924. La seva activitat professional el va dur a construir molts dels xalets d'estiuejants que encara hi ha a Aiguafreda, així com a la colònia Oller de Sant Martí de Centelles. Era una de les fortunes del poble i a més tenia molta relació amb el pare del Matagossos.

Va accedir a l'alcaldia d'Aiguafreda com a conseqüència del triomf de la candidatura que havia presentat la Cooperativa, que ell mateix havia fundat, i que no era difícil que la població assimilés a ERC, en les eleccions municipals del 14 de gener de 1934. Jaume Sobrevias va continuar en el càrrec fins a l'esclat de la Guerra Civil (Portet i Pujol 2010, 32-34), que va coincidir amb uns moments de descontentament també dels sectors obrers, afectats cada vegada més per l'atur. Per això, en esclatar la guerra, els membres del consistori van abandonar els càrrecs davant les amenaces de les noves forces revolucionàries, i l'alcalde Sobrevias va estar tancat a casa i vigilat per les patrulles de control, fins que finalment va poder escapar i exiliar-se a Barcelona fins al final de la guerra (Cruells i Padrós).

tornar a començar de nou. Així el procés no va acabar fins al juny de 1943, moment en què Pere Serra passaria a una situació de presó atenuada. En la sentència es deia que era

“de carácter matón y pendenciero, afiliado a la UGT, durante el dominio rojo prestó servicios como miliciano a las órdenes del Comité e interviniendo como tal en registros entre los que puede citarse el efectuado en el domicilio de D. José Grau con la pretensión de detenerle sin que pudiera realizarlo por haber conseguido huir con anterioridad. Aun cuando se le imputa haber intervenido en el asesinato de Lluís Montasell vecino de Ayguafreda, tal hecho no puede darse por probado por cuanto las diligencias practicadas con posterioridad a la sentencia obrante al folio 46, no han esclarecido el hecho imputado” (25 de maig de 1943).

Es preveia que no sortís en llibertat fins al 2 de maig de 1951. De tota manera, en sortiria poc després que la seva sentència fos ferma.

LA MORT DE LLUÍS MONTASELL EN EL SEGON JUDICI

Tal com s'ha vist, una de les acusacions contra Pere Serra era l'assassinat de Lluís Montasell i, tal com recull la sentència, aquest mai no es va poder provar. De fet, per entendre el que vindrà en els quatre anys que li queden de vida al nostre protagonista, cal revisar aquesta part del sumari, perquè segurament aquesta acusació va ser la injustícia que va omplir el got d'un caràcter de per si violent.

Segons recull la documentació judicial, el dia que va morir Lluís Montasell la mestressa de la Figuera va sortir de la casa i va veure el seu cadàver al costat del pal de telèfon. La Guàrdia Civil (acabada ja la guerra) va arribar a la conclusió que havia mort a causa d'un tret al pit d'arma de foc i que l'assassí havia estat Pere Serra Pou, *“ya que la rivalidad entre ambos era manifiesta”*, donat que mentre un no s'havia incorporat a files, en Matagossos havia anat voluntàriament al front roig. També –diu l'informe– entre ambdós hi havia hagut amenaces.

El pare de Lluís Montasell va declarar que el seu fill vivia amagat en una cabana a la Soleia de la Figuera i de nits vigilava els camps de la masia. El germà, Modest Montasell, que tenia 19 anys, va declarar que ell també estava emboscats en la mateixa cabana. El dia dels fets, veient que no tornava, va mirar a veure si el veia, però no el va trobar i va tornar a la barraca, on va passar la nit. El dia següent, quan va acostar-se a la Figuera, va veure el cadàver del seu germà tapat amb una manta. Encara va tardar algunes hores a poder parlar amb la mestressa de la casa, que li va explicar que l'havien assassinat.

En Modest també va inculpar en Matagossos, dient que una vegada l'havia amenaçat en la seva presència.

Com es veu, els personatges dels dos judicis semblen pertànyer a dos casos diferents, fet que fa pensar que algú tenia interès a implicar-hi el Matagossos, com s'acabarà de demostrar amb els fets que tingueren lloc en els anys posteriors.

Tot i les declaracions de Sobrevias i la incapacitat de provar l'assassinat de què se l'acusava, Pere Serra i Pou va ser condemnat a 12 anys i un dia de reclusió temporal, sense cap possibilitat que la pena li fos commutada. Això volia dir que no hauria de sortir del centre penitenciari fins al 2 de maig de 1951. De tota manera, el 18 de juliol de 1943 se li liquidà la condemna que complia a la presó cel·lular de Barcelona (la Model). Tot sembla indicar que Pere Serra i Pou s'hauria beneficiat d'una mesura de gràcia promulgada pel cap superior de policia amb motiu del setè aniversari de l'alçament i de la festa de l'exaltació del treball. Amb aquesta mesura, segons *La Vanguardia* del 21 de juliol de 1943, es varen deixar en llibertat dos-cents presos governatius i es va rebaixar l'arrest que havia estat imposat a alguns altres.

Mentre va ser a la Model, en Matagossos va aprofitar el temps, perquè al 1943 se li varen abonar 4 mesos de redempció de condemna per haver aprovat uns exàmens d'ensenyament cultural i el grau elemental de religió. També sembla que va ser allà on va aprendre a llegir i escriure (com a mínim, podia signar amb un traç vacil·lant, però on es llegeix acuradament el seu nom).

UNA REINSERCIÓ IMPOSSIBLE?

Quan Pere Serra va arribar a Aiguafreda, tot havia canviat radicalment, fins i tot el seu pare havia mort el 10 de gener de 1942, quan ja era vidu. Li quedaven dues germanes i el germà, però sembla que només mantenia relacions amb la germana petita. Eren els mesos previs a l'anomenada operació Reconquesta de España, que pretenia alliberar la Vall d'Aran, i durant mesos Aiguafreda i tots els pobles de l'Alt Congost varen ser ocupats per l'exèrcit i forces especials de la Guàrdia Civil. Maquis i soldats varen morir a les rodalies d'Aiguafreda en un episodi poc conegut.⁷

Alguns papers inclouen Pere Serra entre les persones tutelades per la Junta Comarcal de Llibertat Vigilada de la Garriga, però és evident que aquesta no tenia ni idea d'on parava en Matagossos: en data 7 de juny de 1951, quan ja feia més de quatre anys que era mort, va enviar "*cuatro certificados de libertad definitiva, a fin de que haga estampar en cada uno de ellos la firma y*

7 Sobre aquest punt podeu consultar *La guerra olvidada a l'Alt Congost (1936-1950)*. Op. Cit.

la huella dactilar del pulgar derecho del liberado Pedro Serra Pou, con residencia en esa localidad".

Pedro Serra Pou

Tampoc el poder militar de l'època no sabia on parava, si hem de fer cas d'un document datat el 28 de juliol de 1946, on apareix una llista de mossos desapareguts de les lleves de 1926 fins a 1943. Són divuit persones, unes mortes, les altres exiliades i algunes, com Pere Serra i Pou, desaparegudes.

La Guàrdia Civil i alguns testimonis com els mateixos Grau declararen que Pere Serra havia estat posat en llibertat al 1943 i que després d'això hauria fugit a la muntanya. També la veu popular s'inclina per aquesta opció i ens diu que alguna vegada es creu que havia tornat d'amagat pel poble, fins i tot vestit de dona, per anar a casa de la seva germana Carme, l'única persona en qui hauria pogut confiar. L'explicació està ben trobada, però el cert és que gairebé no tenim cap document que ens indiqui què va fer entre la seva posada en llibertat i el primer atemptat de l'any 1947.

Només sabem del cert allò que Josep Grau va declarar al juliol de 1947, després d'escapar il·lès de l'atemptat que suposadament en Matagossos va dirigir contra ell,

"Que a los pocos días [de sortir de la Model] fue detenido gubernativamente e ingresado en la Prisión de Vich en donde estuvo unos cuatro meses y al ser puesto en libertad desapareció del pueblo y no ha vuelto más, habiendo sido visto en alguna ocasión merodear por las montañas del Montseny."

La veritat és que Serra no va estar mai a la presó de Vic (de fet, no corresponia al seu partit judicial); on va anar a parar va ser a Granollers: el 16 de juliol de 1943 Pere Serra i Pou havia estat ingressat un altre cop al Dipòsit Municipal de Granollers, que feia les funcions de presó: *"En esta fecha y custodiado por una pareja de la Guardia Civil del puesto de la Garriga"* en Matagossos *"ingresa en este depósito a disposición del sr. Gobernador Civil de la provincia de Barcelona"*. No deixa de ser curiós que sigui el mateix governador civil qui n'ordena la detenció i l'excarceració al cap d'un mes llarg. Creiem que Pere Serra va tenir sort que la presó habilitada a Granollers estava atapeïda, de manera que des del mateix centre es va recordar al governador civil que en Matagossos havia complert el mes de privació de llibertat que se li havia imposat i, d'aquesta manera, el 27 d'agost de 1943 es rebia un manament dictat dos dies abans pel qual s'ordenava la posada en llibertat de Pere Serra *"por haber cumplido los veinte días de arresto"* que el governador li havia imposat.

Finalment lliure, tot sembla indicar que en Matagossos estava esperant la retirada de l'exèrcit per passar comptes amb el seu antic amo, a qui a més a més s'imaginava com l'impulsor en darrera instància de la darrera –i arbitrària– detenció. Cal tenir present que Josep Grau era, a més d'un càrrec important de la Falange, el jutge de pau de Tagamanent. Segurament la presència militar previngué l'esclat de violència que havia de venir, però la retirada militar canviaria radicalment el context de l'Alt Congost: en el moment que els soldats marxen (gener de 1947), en quatre mesos a Aiguafreda i l'Abella hi hagué tres atemptats amb el resultat de dos morts i disset persones ferides. Poc abans de morir, en Matagossos se'n declararia l'autor.

L'INTENT D'UN TRIPLE ASSASSINAT

Un cop en llibertat, Pere Serra fou acusat de la mort d'un mosso de la Figuera, en Miquel Martí Gascó, i de les lesions produïdes en atemptar contra Josep Grau i Francesc Grau.

Sobre les 7 del vespre del 3 de juliol de 1947, mentre les tres víctimes tornaven cap a la Figuera, en el lloc anomenat pont de Peu de Costa, varen ser tirotejades. En Martí va morir a la Policlínica de Granollers, mentre en Francesc Grau va poder fugir ferit d'un tret a les anques. El pare, Josep Grau,

en sentir els trets, es va tirar al terra i va fer-se el mort fins que va arribar el sometent d'Aiguafreda (que havia estat avisat pel seu fill que tot i estar ferit hi havia arribat pel seu propi peu).

Pare i fill varen coincidir a acusar de l'atemptat al Matagossos, a qui deien haver vist rondant per la muntanya dedicat a robar els ruscós de les abelles dels veïns o que havia dit que Josep Grau no s'escaparia i que li guardava una bala. També hi afegien que la darrera vegada que havia estat vist era a Serradussà (Serra Dulsà del Brull, en el document original) per un pastor a qui va amenaçar de mort si en deia alguna cosa a algú. El mosso no va poder declarar perquè va morir abans que això fos possible. En la inspecció ocular que la Guàrdia Civil va fer sobre el lloc dels fets es varen trobar quatre beines de fusell *maussine*, carregades l'any 1928. També es va concloure que l'autor havia estat un sol individu que va estar molt temps esperant, perquè fins i tot hi va fer les seves necessitats i havia posat una pedra a mode de tronera per assegurar el tret i no ser vist. Era a uns 40 metres de les víctimes i va marxar cap a l'est, seguint la riera, en direcció al Montseny. La instrucció del cas va dur el fiscal a considerar que l'autor podria haver estat "*Pedro Sierra*" (sic) àlies Matagossos, "*de malos antecedentes, a quien se supone huido en las montañas del Montseny*".

LA BOMBA A L'ABELLA

Tres setmanes més tard, el 24 de juliol de 1947, va esclatar una bomba a la porta d'una casa de la plaça Major de l'Abella. Era la casa que la família Grau havia comprat i a la qual pensaven traslladar-se, perquè consideraven que allà estarien més segurs.

La Guàrdia Civil va arribar a la conclusió que es tractava d'un artefacte format per un obús d'artilleria. A més a més, hi va trobar un altre explosiu que no va detonar i 25 cascos de metralla. Per sort, no hi va haver desgràcies personals, però sí importants destrosses als vidres de les cases veïnes i, evidentment, a la porta i façana de la casa on es va posar l'explosiu. Es creia que l'autor hi havia arribat des del riu Congost, amagant-se enmig d'un canyar.

La instrucció al tribunal militar va començar el 5 d'agost com una causa ordinària contra uns desconeguts, que finalment foren identificats com Pere Serra i Pou i Joaquim Codina i Aregall, sobre els quals pesaven els càrrecs d'agressió a mà armada i actes de terrorisme. Mentre en Matagossos corria per la muntanya, emboscat, en Codina –sospitós de participar en el proper atemptat– va ingressar a la presó el 30 d'octubre d'aquell mateix any.

L'atestat que en va fer la Guàrdia Civil, inclòs en la documentació del Tribunal Militar, deia que

"se tiene la impresión de que este hecho está en relación con el atentado cometido el día tres de los corrientes contra los vecinos de la casa de campo 'La Figuera' del término de Tagamanent, Miguel Martí Gascó, Francisco Grau Sentias y José Grau Casals, del que resultaron heridos el primero y el último, muriendo el Martí Gascó (sic) al día siguiente, ya que la casa en donde ha sido colocado el artefacto es propiedad de Francisco Grau, y hace dos días que había empezado a arreglarla para residir en ella, por miedo a continuar en la casa de campo y se tiene la sospecha de que el autor de este hecho sea el mismo del anterior, que se sabe deambula por el macizo del Montseny desde hace mucho tiempo, que es el individuo llamado Pedro Serra Pou (a) Matagossos, practicando gestiones desde aquella fecha para averiguar su paradero y lograr su captura."

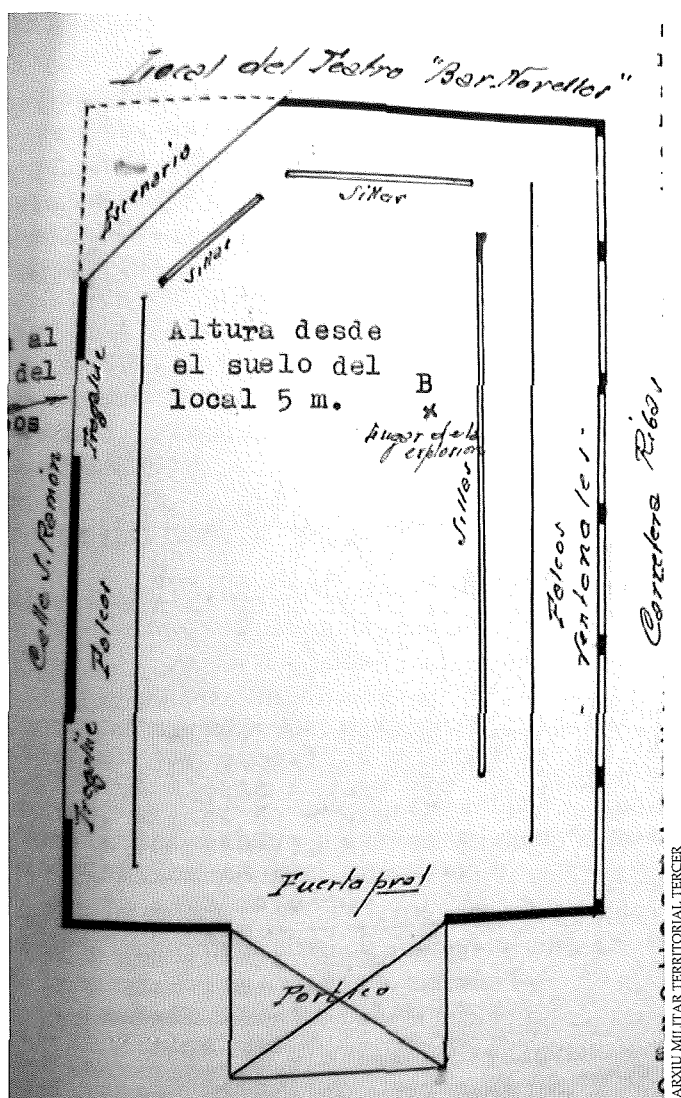
LA BOMBA A CAL NOVELLAS

Poques setmanes abans que en Matagossos fos abatut, una altra bomba esclatava en una sala de ball d'Aiguafreda i, tot i no tenir-ne cap prova, tots els indicis i les sospites populars apuntaven un altre cop contra en Matagossos. A l'Arxiu Comarcal del Vallès Oriental es conserven les declaracions de diferents testimonis i víctimes d'aquest atemptat, que junt amb les que es troben al Jutjat Militar ens permeten fer un relat dels fets.

Era el 17 d'agost de 1947, cap a les tres de la matinada, quan es començava a ballar el ball dels casats a la sala del bar Novellas, un local compartit per la població local i alguns estiuejants, remodelat al 1941. En aquell moment, un objecte va entrar per una finestra que donava al carrer de Sant Ramon; algunes de les persones que ho veieren no li varen fer cap cas, però altres varen deduir que es tractava d'una bomba de fabricació casolana amb la metxa encesa. Quan algú va donar el crit d'alarma, la gent es va apilotar a la porta, conducta que va fer que el nombre de ferits augmentés. De fet, la porta aparegué arrancada segons l'informe que se'n va fer posteriorment. Una persona –Florenci Bordas– hi va perdre la vida després de ser traslladat a Granollers i quinze més resultaren ferides, algunes de les quals tardaren un mes llarg a recuperar-se. Varen ser ateses pel doctor Viñeta i algunes d'elles evacuades cap a altres centres com l'Aliança de Vic, l'Hospital de Granollers o la clínica del Doctor Escayola de Barcelona.

Les declaracions que es conserven vacil·len a l'hora d'establir l'autoria dels fets: un grup de persones no s'atreveix a assenyalar ningú, mentre algunes altres, sense cap certesa, inculpen en Matagossos. Es dona el cas que la bomba va entrar al local per una finestra situada al carrer Sant Ramon, un curt i costerut carrer on vivia la germana petita de Pere Serra i Pou. Tot i la

vigilància a què la Guàrdia Civil va sotmetre la casa, en Matagossos no va ser localitzat.

Esquema de la sala de ball de can Novelles, on va esclatar la bomba.

Amb motiu de l'enterrament de Florenci Bordas, el governador civil Eduardo Baeza Alegría es desplaçaria fins a Aiguafreda. Va ser arran d'aquestes investigacions que va ser detingut Joaquim Codina i Aregall,

que des de 1945 era el sereno d'Aiguafreda, que també seria inculpat de la col·locació de la bomba a la plaça de l'Abella i d'actuar com a còmplice del Matagossos.

LA MORT D'EN MATAGOSSOS

Aquests atemptats varen incrementar la pressió sobre en Matagossos, que moriria encara no tres mesos més tard a mans de la Guàrdia Civil: el 30 d'octubre de 1947, Pere Serra i Pou perdia la vida a resultes de les ferides produïdes en un tiroteig amb el destacament d'Aiguafreda de l'Institut Armat, a casa del doctor Viñeta.

Segons l'informe de la Guàrdia Civil, un grup del destacament d'Aiguafreda que vigilava els boscos va arribar el dia 29 al Pujol de Tagamanent (a les estribacions del Montseny, diu el document, tot i que segurament es tracta del Pujol del terme del Brull), prop de les 19 hores. Allà troben un home que surt d'una cabana coberta per una lona, armat amb una escopeta. Li donen l'alto, però ell, en comptes d'aturar-se, els dispara amb l'escopeta que porta. Després d'un intens tiroteig, és ferit greument; en acostar-s'hi, els agents veuen amb sorpresa que és el "cèlebre bandoler" Matagossos, fugit a la muntanya des de 1943. Després d'interrogar-lo, el duen a Aiguafreda on mor sobre les 24 hores.⁸

Moribund, Pere Serra tindrà temps –sempre segons la Guàrdia Civil– de confessar-se autor d'un atemptat durant la Guerra contra un criat de la Figuera (mort) i d'un altre del 3 de juliol de 1947 en què mor Miquel Martí i resulta ferit Francesc Grau. També s'inculpa de la col·locació d'un artefacte a la casa del carrer a l'Abella (24 de juliol) i d'una altra en un ball el 17 d'agost, amb el resultat d'un mort i 15 ferits. Encara va tenir temps de poder declarar que tenia un còmplice que l'havia ajudat en aquests casos, però no va ser capaç de respondre qui li facilitava el material per fer les bombes a causa del mal estat en què es trobava.

Se li va trobar una escopeta de dos canons i 8 cartutxos amb postes i un amb bala, una navalla d'11 cm de fulla, una bossa de costat on duia la munió, una bossa-macuto amb roba usada (dues caçadores, dos pantalons

8 La veu popular diu que algú el va delatar i que el varen trobar prop de la Móra. La Guàrdia Civil el va fer baixar caminant cap al poble i quan ja varen ser més a prop –possiblement a prop de la Casa Nova de Sant Miquel–, el deixaren que intentés fugir per poder-lo assassinar.

Altres versions indiquen que va morir prop de Font Savellar, al Brull, i que el varen baixar per la masia de Sobrevia fins a dur-lo a Aiguafreda.

De tota manera, la versió que s'ha pogut documentar és la que oferim en el cos del text d'aquest article.

REGISTRO CIVIL DE

DISTRITO

Número 5

NOMBRE Y APELLIDOS

Pedro
Sanadelarica Pau

22 JUL 1948

En Aguafreda
provincia de Barcelona, a las diecinueve y veinte
minutos del día veinte de octubre de mil
novecientos cuarenta y siete, ante D. Celso Fontdevi-
la Colom, Juez municipal, y D. Guillermo Padris, Secretario
se procedió a inscribir la defunción de D. Pedro Sanadelarica
Pau nacido en Aguafreda
provincia de Barcelona el día
de veinte y siete año de edad
hijo de D. Federico Sanadelarica
Garriga y de Doña Francisca Pau y Serna
domiciliado en de
núm. piso, de profesión jornalero
y de estado ⁽¹⁾ soltero

falleció en casa del médico local ⁽²⁾ el día de
de hoy, a las cuatro y minutos, a
consecuencia de ⁽³⁾ heridas de arma de fuego que le fueron producidas
según resulta de autopsia practicada por la Guardia Civil
y reconocimiento practicado, y su cadáver habrá de recibir sepultura en el
Cementerio de Sta Maria de Iba

Esta inscripción se practica en virtud de ⁽⁵⁾ carta-orden resi-
da del Juzgado Comarcal de La Garriga
en la disposición sumaria, inbuidas

consignándose además ⁽⁶⁾

habiéndola presenciado como testigos, D. Martín Muri Mata
y D. Martín Puigbarraza Molis
mayores de edad y vecinos de Iba

Lelda esta acta, se sella con el del Juzgado y la firman el señor Juez, los
testigos ⁽⁷⁾
de que certifico.

Celso Fontdevila M. Puigbarraza
M. Muri

i un parell d'espardenyes), una cartera amb la cèdula personal 0465 i altres coses, a més d'un tendal (*toldo*) que li servia de sostre per cobrir la cabana on s'amagava a les nits.

En l'aixecament del cadàver es diu que té uns 35 anys, vesteix samarreta blava de cotó, camisa de ratlles del mateix color, pantaló de pana fosc, faixa de llana de color negre, boina també negra i espardenyes altes amb sola de goma i sense mitjons. Presentava tres ferides d'arma de foc al pulmó esquerre, un pulmó amb l'aspecte antracòsic típic dels fumadors. A la butxaca duia un carnet d'identitat fet a Aiguafreda, el núm. 0465, expedit el primer de maig de 1942 a nom de Pere Serra Pou, i un llibre calendari que deia "*Llegó a Ayguafreda de Badajoz siendo destinado a la columna de la Llobeta*", que encara no he sabut interpretar. Duia 41 pessetes del Banc d'Espanya i un bitllet de dues pessetes de la Generalitat, una foto del seu pare i una d'ell mateix.

El mateix dia es presenta Josep Serradelarca Pou, de 44 anys, que viu a Centelles, natural d'Aiguafreda, adober de professió. La raó de la seva compareixença és que ha tingut notícies que hi ha hagut un mort que podria ser el seu germà, aspecte aquest que ratifica després de fer-ne el reconeixement. Declara, també, que no l'ha vist des de 1939, confirma que tenia 37 anys, era solter, jornaler, fill de Frederic Serradelarca Garriga i de Francesca Pou Serra. El seu cos va ser enterrat en una fossa oberta al costat dret, entrant al cementiri vell d'Aiguafreda, a un metre i mig de les parets que circumdaven el cementiri per migdia i ponent.

Una providència del 30 d'octubre de 1947, procedent del jutjat Comarcal de la Garriga, ordenava al jutge de pau d'Aiguafreda que inscrivís en el registre de defuncions la mort de Pedro Serradelarca Pou (sic), "*muerto por la Guardia Civil en acto de Servicio*". Crec que el fet que el germà hagués estat inscrit amb el cognom Serradelarca va ser el que va fer que al Matagossos se li apliqués, incorrectament, aquest llinatge en el moment de la seva mort (fora d'aquest moment, normalment sempre se l'anomena Serra).

Ja hem vist que el cas del Matagossos era cèlebre i conegut. Tan conegut que va ser capaç de trencar el silenci mediàtic imposat per la censura i l'autocensura franquistes i que va obligar el governador civil a donar-ne explicacions als periodistes.

La notícia de la seva mort ens arriba el 5 de novembre de 1947, quan *La Vanguardia* en donava compte en reproduir les paraules del governador civil, Eduardo Baeza Alegria, "*en su habitual entrevista con los informadores*". En Matagossos havia estat mort prop del Pujol de Tagamanent, segons es deia, en un enfrontament amb la Guàrdia Civil d'Aiguafreda. Però hi afegia una mentida pietosa: que la Guàrdia Civil havia aconseguit localitzar-lo, quan ja sabem que el varen trobar de casualitat i que la veu popular diu que tot i haver dit a aquest cos armat on es trobava el sospitós, els seus números

no tenien cap pressa per pujar a detenir-lo. Segons el governador civil, en Matagossos es va enfrontar a la Guàrdia Civil i va resultar ferit; "*Trasladado a Ayguafreda, falleció, no sin antes confesarse autor de los hechos citados*". La premsa de Granollers i Vic també va publicar la notícia.⁹

Mort i enterrat, el 6 de novembre de 1947, la Guàrdia Civil busca els refugis que podia haver fet servir en Matagossos i en dues coves situades al bosc dit de Vilanova (segurament volien dir la Casa Nova), del terme d'Aiguafreda, troben el material que hauria fet servir: quatre bombes de mà, 1,3 kg d'explosius estrangers, dos trossos de tub de plom, una llauna d'un litre amb restes de gasolina, una destrat de llenyataire, una *lezna* (navalla) d'11 cm de longitud, una lona que cobria un llit de falgueres, una americana, un pantaló caqui, un pantaló blau, un banyador i una bàscula romana gran sense peses que es va creure que s'havien fet servir com a coberta d'un artefacte explosiu col·locat a l'Abella (el que no va explotar).

CONCLUSIÓ

Aquesta és, en resum, la història del Matagossos, una història que no desmereixeria en el guió d'una pel·lícula d'acció. Segurament alguna persona, en llegir aquest treball, sentirà que sap algunes coses més sobre la seva història. En relació a això, s'han de dir dues coses.

El primer que cal dir és que aquest article ha volgut presentar només la visió històrica dels fets i, per tant, s'ha limitat a aquella informació que s'ha pogut justificar documentalment.

En segon lloc, afegir que l'autor estarà encantat de conèixer qualsevol detall sobre el cas que el pugui ajudar a escriure –en un futur no massa llunyà– la biografia folklòrica del Matagossos. En aquest sentit, si teniu alguna informació o algun comentari per aportar, seran molt benvinguts al correu de l'autor (fromac@gmail.com).

BIBLIOGRAFIA CITADA

Cruells i Padrós, Albert. «Sobrevias i Bou, Jaume». *Alcaldes i alcaldesses del Vallès Oriental (des de 1901 fins a l'actualitat)*. http://www.alcaldesialcaldessesdelvallesoriental.net/ficha.php?id_alcalde=275.

9 Vallès, 9 de novembre de 1947, p. 4 i *Ausona*, 18 de novembre de 1947, p. 3.

Oliver Bruy, Jaume. 2013. «“Grau i Casals, Josep” en Alcaldes i alcaldesses del Vallès Oriental (des de 1901 fins a l’actualitat)». *Alcaldes i alcaldesses del Vallès Oriental (des de 1901 fins a l’actualitat)*. Accedit maig 20. http://www.alcaldesialcaldessesdelvalles-oriental.net/ficha.php?id_alcalde=1017.

Portet i Pujol, Joan. 2010. *La Cooperativa «La Favorecedora Obrera» d’Aiguafreda (1924-1963)*. Temes aiguafredencs 10. Aiguafreda: Ajuntament d’Aiguafreda.

Roma i Casanovas, Francesc. 2014a. *Matagossos. Història d’un rebel a l’Alt Congost*. Madrid: Bubok Publishing.

———. 2014b. *La guerra oblidada a l’Alt Congost. 1936-1950*. Madrid: Bubok Publishing.

LA “RÚBRICA DELS
ACTES EN PERGAMÍ DE
LA CASA Y MAS AGUSTÍ
DE TAGAMANENT”:
ELS PERGAMINS DE
L’ARXIU PATRIMONIAL
ACTUALMENT PERDUT

JAUME OLIVER
MARIA JAIME

INTRODUCCIÓ

A l'arxiu patrimonial de Can Noguera de la Garriga hem localitzat un document de gran importància per a la història del Montseny en general i de Tagamanent en particular. Es tracta de la "Rúbrica dels actes en pergamí de la casa y mas Agustí de la parròquia de Tagamanet, Bisbat de Vich, per son orde i números notats", un quadern en paper format per dos quadernets relligats separatament, el primer de 19 fulls i el segon de 20 fulls. Tot i que la "Rúbrica" no està datada, les seves característiques permet proposar una cronologia de finals del segle XVII o principis del XVIII. La localització a can Noguera de la Garriga es deu als drets de propietat que va tenir aquella casa sobre l'Agustí en època contemporània.¹

Els documents inclosos en la "Rúbrica" van precedits per un número d'ordre, seguit dels resums ordenats de més antic a més modern, per bé que l'escrivent va anar resumint els pergamins originals a mesura que els anava trobant i això va fer que aquell ordre quedés, a vegades, alterat. En total, la "Rúbrica" enregistra 91 documents originalment en pergamí, datats entre els anys 1066 i 1608. Tots, en principi, actualment perduts. Quantitat, cronologia i circumstàncies que atorguen a aquesta troballa un valor documental extraordinari.

El mas Agustí pertanyia al domini dels senyors del castell de Tagamanent. Fins ara, la referència més antiga coneguda, que va localitzar un de nosaltres a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, permetia datar l'existència del mas Agustí entorn del 1200.² La "Rúbrica", en rigor, no permet avançar gaire la cronologia dels més antics esments del mas Agustí, ja que el primer document que hi ha referència expressa és de l'any 1196. Tanmateix, l'antiguitat dels documents

1 Agraïm a la sra. Olga Pareras, propietària de l'arxiu, la gentilesa d'haver permès la consulta de l'arxiu.

2 Vegeu Oliver, J. *Tagamanent a l'Edat Mitjana. Pagesos, senyors i paisatge al Montseny occidental*, Ajuntament de Tagamanent, 2001, p. 90.

regestats sí que permet perfilar millor la història dels assentaments muntanyencs del seu entorn en el període previ a la proliferació del mas com a unitat bàsica de l'explotació en el marc dels dominis feudals, procés que, en culminar, va donar origen precisament al mas Agustí, entre d'altres (Passerell, Planes, Bellit i Cavaller, propers i relacionats amb l'Agustí). El fet que el mas Agustí sigui actualment un dels principals equipaments culturals del Parc Natural del Montseny incrementa el valor del document publicat ara.³

Cal dir que el nom de persona Agustí no és gens habitual en la documentació del segle XII. Creiem que l'ètim del mas s'ha de relacionar amb l'acció d'agostejar, és a dir, de dur a pasturar el bestiar pels rostolls durant la temporada estiuenca, possibilitat del tot plausible donat l'entorn en què es troba el mas. Així, el mas Agustí, situat a uns 1020 metres d'altitud, amb 25 caps de bestiar oví, era la segona casa amb més animals del terme de Tagamanent entorn del 1200⁴. No es pot excloure que en la seva rodalia hi pasturessin, a part d'aquests, altres bestiar segons formes d'aprofitament de les herbes que malauradament desconeixem del tot.

CRITERIS DE TRANSCRIPCIÓ

Cada document s'ha datat segons consta en els regestos originals, fent la conversió segons el regnat dels reis francs en els documents més antics. En el cas dels documents més tardans, no sabem quin sistema de còmput es va fer servir en els pergamins originals (any de la Nativitat, any de l'Encarnació), ja que l'autor de la "Rúbrica" no ho va indicar; així, acceptem que hi ha un petit marge per a l'error respecte de la datació original que no podem solucionar. Al costat de la datació indiquem el lloc d'emissió del document original, quan se sap.

Pel que fa als criteris de transcripció textual, s'ha optat per una transcripció gairebé literal i s'ha respectat l'ús de minúscules i majúscules original; també s'ha respectat la puntuació original; però s'ha normalitzat l'accentuació. Entre claudàtors ([]) indiquem el text de difícil lectura i amb la barra inclina (\ /) els textos sobre la línia normal d'escriptura en l'original.

3 Sobre l'Agustí, vegeu, entre d'altres, Rueda, J.M. & Tura, J., "El projecte del Parc Etnològic del Montseny", *Lauro. Revista del Museu de Granollers*, 20 (2001), p. 67-76; Font, G. & Mateu, J. & Pujadas, S., "El mas al Motnseny. Mil anys d'interrelació entre l'home i el medi", *V Trobada d'Estudiosos del Montseny*. Monografies 33, Diputació de Barcelona, 2002, p. 127-131. Més recentment, Kirchner, H. & Retamero, F. & Oliver, J. & Vila, J.M., "Agricultura en terrasses en espais feudals: els casos del mas L'Agustí (Tagamanent, Vallès Oriental) i del solar dels Centelles (Sant Martí de Centelles, Osona)", *III Jornades d'Arqueologia de la Catalunya Central* (en premsa).

4 Oliver, J. *Tagamanent a l'Edat Mitjana. Pagesos, senyors i paisatge al Montseny occidental*, Ajuntament de Tagamanent, 2001, p. 143.

RUBRICA

dels actes en pagament
de la casa y mas Agustí
de la Pazoquia de Sagam
net de bat de Vich per
son orde y numero notats.

183 Berenguer Sarrià i Guillem i son muller
fan donació a Ramon Vives i a l'one-
renda a muller en Mas per Barquera
en la Par. de Sta Maria de Tagamanent
que teneu per feu de Besconyge en Pas-
sorell y afronta de llevant en lo xech
que devalla de la Font de mitja de ay
matei i en domini del Besconyge de
ponent en lo Tragall i en lo Camí que va
a la Serra y de tramontana en lo Camí
que va a les Cases de Beatriu Bonfill i
li donan altre alou que afronta de llevant

Primera pàgina del document transcrit.

Cada document va acompanyat del corresponent regest, volgutament somer donat que l'original en català no dificulta en absolut la seva lectura directa. Finalment, dir que la presentació dels documents segueix l'ordre en què apareixen en el quadern, que, com hem dit més amunt, inclou algunes distorsions provocades pel mètode de treball de l'escrivent.

10 maig 1066

Berenguer Sanç i la seva esposa Guisla donen a Ramon Vives i la seva esposa Ermessenda un mas situat a la parròquia de Tagamanent, al Passerell, tingut per feu vescomtal.

No. 1. Berenguer Sans y Guilia sa muller fan donació a Ramon Vives y a Ermesenda sa muller un mas per barquera en la parròquia de Santa Maria de Tagamanent que tenen per feu de bescompte en Passarell, y afronta de llevant en lo rech que devalla de la Font, de mitg die així mateix y en domini del bescompte, de ponent en lo Aragall y en lo camí que va a la Serra, y de tramontana en lo camí que va a las casas de Bertran Bonfill, y li donan altre alou que afronta de llevant en lo Coll de Passarell, de mitg die en lo rech que devalla del Camp del Prat y va al camí públich, de ponent en la Serra y en las casas de Bertran Bonfill, y a tramontana en la Serra. Consta ab acta rebut per Bernat Pre. a 6 idus de maig any 6 del regnat del rey Felip.

29 gener 1108

Estefania de Tagamanent dóna a Pocurull i la seva esposa Boneta el mas en què viuen amb el cens anual corresponent.

No. 2. Estefania de Tagamanent dóna a Paculul y Boneta sa muller lo mas en que habitan ab pacte que i donen cada any una perna y 8 diners y [termina] de llevant en lo ort que és sobre lo camí subirà fins en la aygua de Ter y fa divisió entre dits contrahents, de mitg die en las casas de Bernat Novell, de ponent ... y de tramontana en lo camí que va a las casas de Pere Bosch, y lo dit mas és en la parròquia de Tagam\an/nent, en Vall Fornés. Ab acte rebut per Bernat sacerdot a 4 calendas Febrer del Regnat del Rey Lluís.

23 març 1164

Berenguer fa testament.

No. 3. Testament de Berenguer ab què hereta a Pere y a Bernat fills seus. Rebut per Bernat sacerdot a 10 calendas Abril any 27 del Rey Lluís més Jove.

21 agost 1196

Agustí i Ramona Passerell fan capítols matrimonials.

No. 4. Capítols matrimonial de Agustí ab Raymunda Passarell, a la qual donan per esponsalici Estefania mare de dita Raymunda y Anglesa germana

sua lo mas Passarell, y dit Agustí dóna a dita Raymunda o li fa creix de la vin-
ya de Romegosa, y 10 morabatins, tot lo que és en la parròquia de Tagamanet,
a Passarell. Rebut per Bernat sacerdot a 12 calendas 7bre 1196.

11 maig 1203

*Joan Porcell i la seva mare Ramona donen a Agustí i la seva descèn-
dència la meitat del mas Planes Sobiranes de la parròquia de Tagamanent, a
canvi de la tasca.*

No. 5⁵. Joan Porcell y Raymunda sa mare donan a Agustí y a sos fills la
meytat del mas Planas ab sas terras y pertinències ab pacte que li donassen
tascha. És en la parròquia de Tagament dit Planas Subiranas. Consta ab acte
rebut per Pere sacerdot als 5 dels Idus de maig 2013.

1212

*Anglesa de Tagamanent, el seu espós Ponç i el seu nebot Pere absolen
Guillem, fill de Ramona Porcella, i els seus de tot domini, per 4 sous.*

No. 6. Anglesia de Tagamanent, Pons son marit y Pere son nebot absol
per 4 s. a Guillem fill de Raymunda Porcella, a sos infants y béns de son domi-
ni. En poder de Bernat licenciado en 1212.

5 gener 1212

*Joan Porcell i el seu germà Berenguer donen a la seva mare Ramona
i al seu espós Agustí el mas Passerell, tingut sota domini del senyor de
Tagamanent, per 900 sous, reservant-se els honors de les parròquies de
Cànoves i de Monteugues.*

No. 7. Joan Porcell, y Berenguer son germà donan a Raymunda llur
mare, y a Agustí marit de dita Raymunda per 900 s. tot lo mas Passarell en
domini del sor. De Tagamanent, reservantse los honors que tenian en las
parròquias de St. Mus de Cànoves, y de St. Christòfol de Monteugas. Rebut
per Bernat licenciado en las nonas Janer 1212.

5 febrer 1228

*Agustí Passerell dóna al seu fill Guillem el mas Passerell, reservant-se
100 sous i els honors de Planes, pel casament de Guillem amb Guillema.*

5 Al marge "És la centúria del any 1200".

No. 8. Agustí Passarell dóna a Guillem son fill lo mas Passarell ab sas terras, y honors, reservantse 100 s. per dotar a Pere son fill que li avia deixat sa mare, y los honors de Planes, dit Guillem casa ab Guillerma. Ab acte rebut per Arnau sacerdot en las nonas de Febrer 1228.

25 febrer 1228. El Brull.

Vendrell Bellit i la seva esposa Estefania venen a Agustí Passarell, el seu fill Guillem i la seva esposa Guillema una peça de terra situada a la parròquia de Tagamanent, per 25 sous.

No. 9. Vendrell Bellit y Estefania sa moller venent Agustí Pasarell a Guillem son fill y a Guillema sa muller per vint y sinch sous una pesa de terra de la parròquia de Tagamanent que afronta a llavant y mitg dia en lo camí de Tordera, de tremontana en honor de vila entiga, a ponent en honor de Joan prat. En poder de Arnau rector del brull a 5 calendas de mars 1228.

7 maig 1230. Tagamanent.

Vendrell Bellit i la seva esposa Estefania venen a Agustí Passarell la meitat d'un camp tingut amb Ermessenda Martina de Vallfoners, situat a la parròquia de Tagamanent, al grau d'Eramala, per 10 sous.

No. 10. Dits Bellit venen per 10 sous als matexos Agustí Passarell la meytat de un camp que tenian ab Ermesendis Martina de Vallfornés en lo lloch dit lo Grau de Era Mala y afronta de llevant en lo camí que ve de St. Celoni, de mitg die en lo Feu de Tagamanent, de ponent y tramontana en honor de Arbert Perera Bernat Prat de Fondrats. Consta ab acte rebut per Pere Prat Domer de Tagamanent en las nonas de maig de 1230.

23 gener 1236. Tagamanent.

Pereta Grua i els seus fills reconeixen Agustí Passarell i el seu fill Guillem com a senyors propis.

No. 11. Pereta Grua y sos fills regonexen per senyors propis Agustí Pasarell y a Guillem son fill. En poder Pere Prat domer de Tagamanent a 10 calendas fabrer 1236.

8 setembre 1238. Tagamanent.

Dolça Planes fa testament.

No. 12. Testament de Dolsa Planas. Fa marmesors a Guillem son marit y a Pera son fill, la qual fa hereu. Rebut per Pera Avanchó rector de Tagamanent a 8 7bra 1238.

7 maig 1244. Tagamanent.

Pere Avencó i els seus fills defineixen Bernat Martí Passerell i la seva esposa Guillemma dels drets testamentaris sobre el mas Passerell.

No. 13. Pera Avanchó y sos fills difinereen a Bernat Martí Pasarell y Guillemma sa moller los drets (...) en lo mas Passarell. En poder de Pere Prat Domer de Tagamanent en las nonas de maig 1244.

7 novembre 1260. Tagamanent.

Dolça Agustí, filla de Guillem i Guillemma, dona el seu marit Pere Cavaller la meitat del mas Agustí en esponsalici, reconeixent que ell ha aportat 300 sous pel dot.

No. 14. Dolça Agustí filla de Guillem Agustí, y de Guillerma sa muller fan esponsalici a Pere Cavaller marit de dita Dolça de la meytat del mas Agustí regoneixent que ha portat dit Pere 300 sous per dot a dit mas Agustí. En poder de Pere Avanchó rector de Tagamanent a 7 idus de novembre 1260.

7 novembre 1260. Tagamanent.

Guillema Agustina dona a la seva filla Dolça el mas Agustí i els drets sobre el mas Planes Sobiranes pel seu casament amb Pere Cavaller.

No. 15. Guillema Agustina fa donació a Dolsa sa filla de tot lo mas Agustí ab sas terras, y honors, y de tots los drets tenia en lo mas Planas Subiranas la qual Dolsa casava ab Pere cavaller. En poder de dit Rector de Tagamanent a 7 idus 9bre 1260.

25 abril 1272.

Ferrera Planes i el seu espós Pere donen a la seva filla Dolça el mas Planes tingut sota domini del mas Agustí.

No. 16. Ferrera Planes y Pere son marit heretan a Dolça llur filla de tot lo mas Planas, qual mas confessan tenir en domini del mas Agustí. Rebut per Alexandre Folgarolas a 7 calendas maig de 1272.

5 agost 1272. Cànoves.

Guillem Grua de Cànoves confessa que ell i els seus són homes propis de Guillem Agustí de Tagamanent.

No. 17. Guillem Grua fill de Gerona Grua de Cànoves confessa que ell, sos fills y béns són en domini, y senyoria de Guillem Agustí de Tagamanent. En poder de Pere sacerdot de Cànoves en las nonas de Agost de 1272.

7 juny 1277. Tagamanent.

Pere Agustí fa testament.

No. 18. Testament de Pera Agustí ab lo qual anomena a Dolsa muller sua y hereta a Guillem de tot lo mas Agustí ab consentiment de dita Dolsa mare de dit Guillem. Rebut per Guillem Palau rector de Tagamanent a 7 idus juny 1277.

13 desembre 1278. Tagamanent.

Guillem Agustí dona a Maria, la seva esposa, la meitat del Agustí, rebent d'ella 600 sous pel dot.

No. 19. Guillem Agustí fill de Dolsa Agustina y de Pera Agustí quondam fa esponsalici a Maria muller sua de la maytat del mas Agustí confessant aver rebut de duita maria 600 s. per son dot. En poder de Guillem Palau rector de Tagamanent als Ydus desembre 1278.

29 març 1279. Tagamanent.

Guillem, fill de Guillema Alsines i d'Estrany Olivera del Brull confessa ser homes propi de Guillem Agustí i de la seva esposa Maria.

No. 20. Guillem fill de Guillerma alsinas y de estrany olivera del brull confessa ab jurament ser homa propi de Guillem Agustí fill de Dolsa Agustí y de Pere Agustí y de Maria muller de Guillem Agustí. En poder de Guillem Palau rector de Tagamanent a 4 calendas abril 1279.

1 març 1288. Tagamanent.

Elisenda Planes confessa que ella i els seus són propis de Dolça Agustina i el seu fill Guillem.

No. 21. Elicsendis Planas Filla de Farrera confessa ser \ella sos fills y béns de/ la señorria de Dolsa Agustina y de Guillem son Fill. En poder de Guillem de Cort vichari de Tagamanent a 6 calendas mars 1288.

2 agost 1291. *Tagamanent.*

Dolça Agustina fa testament.

No. 22. Testament de Dolsa Agustina ab que fa marmesors a Guillem fill seu y a Guillem Usona y Guillem Andreu, fa areu a dit Guillem son fill. Tinch rebut per Bernat Torrens regint ls yglesia de Tagamanent a 4 nonas a agost 1291.

10 setembre 1292. *Tagamanent.*

Ferrera Planes fa testament.

No. 23. Testament de Ferrera Planas ab que fa areva a Dolsa filla sua del mas Planas. Rebut per lo prop dit notari a 4 ydus 7bra 1292.

23 maig 1295. *Tagamanent.*

Ramon Plana i la seva esposa Elisenda defineixen Guillem Plana i la seva esposa Dolça de tots els drets que tenen sobre el mas Planes Sobiranes, per 10 sous.

No. 24. Remont Plana y Elisenda sa muller difinexant per 10 s. a favor de Guillem Plana y de Dolsa sa muller germana de dita Elisenda los drets teni lo mas Planas Subiranas. En poder Guillem Costa vichari de Tagamanent a 10 calendas juni 1295.

COMENSA LA CENTÚRIA DE 1300.

30 gener 1307. *Tagamanent.*

Arnau Passerell i la seva esposa Alamanda de Tagamanent venen a Bernat Grau, prevere, un honor tingut sota domini de Guillem de Tagamanent, situat a prop de la capella de Sant Martí, per 8 sous.

No. 25. Arnau Pasarell y Alamanda sa muller de Tagamanent venent per 8 s. a Bernat Grau prevere aquel honor prop la capella de St. Martí de dita parròquia de Tagamanent en domini de Guillem de Tagat. sobra la qual rep la setena part dels esplets. Afronta a llevant en onor del mas de Pere Rull, de mitg die y ponent en onor de dita yglésia, de tremontana axí mateix en onor del mas Pera Rull. Consta ab acta rebut per Pons Ausona vichari de Tagat. per Bonanat Hulmet rector de Tagat. a 3 calendas Fabrè 1307.

Y consta al Peu del acte que Guillem de Tagat. y Elisenda sa muller com a señors de dita terra lo dret y domini tenian sobre ella a favor de dit Bernat

Grau per lo Benefici de St. Miquel a la yglesia de Tagat. fundat en poder del propi dit notari a 5 nonas juny de 1309.

2 gener 1308. Tagamanent.

Guillem de Tagamanent i la seva esposa Elisenda defineixen Guillem Agustí i la seva esposa Maria de l'obligació d'anar a moldre al seu molí de Vallforners.

No. 26. Guillem de Tagamanent y Elisenda sa muller absolen y donan llibertat a Guillem Agustí y a Maria sa muller per a que vagen a molrer en lo molí que vullen, estant antes obligats a anar al molí de Vallfornés propi de dits sors. En poder de Bernat Garet vichari de Tagamat. A 4 nonas janer de 1308.

16 febrer 1314. Tagamanent.

Pere Planes i la seva esposa Elisenda defineixen Guillem Agustí dels drets que tenen sobre el mas Planes Sobiranes, reservant-se una peça de terra.

No. 27. Pere Planas y Elisenda sa mulle definexen a favor de Guillem Agustí los drets tenian en lo mas Planas Subira\na/s reservansa una terra que avian comprat a arnau Planas. En poder del vichari de Tagamat. a 14 calendas mars 1314.

1 abril 1311. Granollers.

Estrany Lledó i el seu fill Guillem reben de Guillem Agustí i la seva esposa Maria 300 sous dels 750 sous que els devien pel dot de Guillema Agustí, casada amb Guillem Lledó.

No. 28. Estray Lledó y Guillem Lledó fill de Berenguer Lledó fill de dit Estrany fan àpocha a Guillem Agustí y a maria sa muller de 300 s. per part dels 750 s. que avian promès donar a Guillema llur filla quant casà ab dit Guillem Lledó. En poder de Guillem Ylla, notari de Granollers a 1 abril 1311.

21 juny 1314. La Garriga.

Estrany Lledó i el seu fill Guillem reben de Guillem Agustí i la seva esposa Maria 250 sous dels 750 sous que els devien pel dot de Guillema Agustí, casada amb Guillem Lledó.

No. 29. Altre àpoga de 250 s. feta per dits Lledó de la Garriga a favor dels dits Agustí. En poder de Guillem Ribes, monjo de la Garriga a 11 calendas juliol 1314.

20 novembre 1334. Tagamanent.

Pere Agustí rep el mas Agustí pels seu matrimoni amb Guillema Perera de la parròquia de la Móra.

No. 30. Capítols y heretament del mas Agustí a favor de Pere Agustí fill de Guillem y Guillerma y nét de altre Guillem Agustí ab Guillerma Perera filla de Berenguer Perera de la Móra y de Guillerma, ab los quals és eretat dit Pera del mas Agustí reservansa difarens terras del mas Planas afrontadas en est acte. En poder \del/ vichari de Tagamanent a 12 calendas desembre 1334.

20 novembre 1334. Tagamanent.

Els pares de Guillema Perera li atorgan un dot de 1100 sous pel seu casament amb Pere Agustí.

No. 31. Dits Perera donan per dot a dita Guillerma de dit Pera Agustí 1100 s.. Rebut per lo retor de Tagamat. a 12 de las calendas de desembre 1334.

22 gener 1336. Tagamanent.

Ramon Femades rep el mas Canyelles sota domini reial i el mas Coromina en alou franc pel seu casament amb Simona Planes.

No. 32. Capítols de Remont Famadas fill de Bernat y de Constançe ab Simona filla de Remont Planas y de Marie heretan dits Famadas a dit Remont del mas Cayellas en domini del rey y del mas Corominas alou franch. Rebuts en la escrivania de Tagamat a 11 calendas febré 1336.

24 febrer 1338. Tagamanent.

Guillem Puig i la seva mare Ferrera de la parròquia de l'Ametlla reben de Guillem Agustí i del seu nét Pere 200 sous pel dot de Sibil·la, esposa de Guillem Puig.

No. 33. Guillem Puitg y Ferrera sa mare de la Ametlla fan àpoga de 200 s. ab favor de Guillem Agustí y de Pere Agustí son nét del dot de Sibil·la filla y (...) muller de Guillem Puitg. En poder de Alecsandro Campamar rector de Tagamat. a 6 calendas mars 1338.

15 febrer 1338. Tagamanent.

Sibil·la Puig de la parròquia de l'Ametlla renuncia als drets hereditaris que té sobre el mas Agustí a favor del seu pare i del seu nebot.

No. 34. Sibilia Puitg de la Ametlla ab consentiment de Guillem Puitg son marit de la Ametlla fa àpocha de son dot y defideix los drets del mas Agustí a favor de Guillem Agustí son pare y de Pere Agustí son nebot. En poder de dit Campamar rector de Tagat. a 15 calendas mars 1338.

29 juny 1339. Tagamanent.

El cavaller Guillem de Tagamanent defineix Sibil·la Agustí de tota senyoria, per 100 sous.

No. 35. Guillem de Tagamanent cavaller absolt de son domini a Sibilia filla de Guillem Agustí y de Marie sa muller per 100 s. En poder de dit Campamar rector de Tagat. a 3 calendas juliol 1338.

15 juny 1343. Tagamanent.

Bernat Agustí renuncia als drets hereditaris sobre el mas Agustí a favor de la seva mare i del seu germà.

No. 36. Bernat Agustí fill de Guillem Agustí y de la Guillerma absol a dita sa mare y a Pere Agustí son jermà los drets del mas Agustí. En poder de Pere Carrera vicari de Tagat. a 17 calendas juliol 1343.

21 desembre 1343. Tagamanent.

Bernat Guaret, beneficiat del benefici de Sant Miquel de l'església de Tagamanent, estableix a Bernat Passerell i la seva esposa Dolça el mas Cavaller tingut sota domini d'aquell benefici, que s'havia quedat sense hereus.

No. 37. Bernat Guaret beneficiat del benefici fundat per Bona\na/t Olmet baix invocació de St. Miquel en la Iglesia de Tagament, y com a tal sor. directa del mas Cavaller, lo qual mas per falta de hereus torna a dit Beneficiat precehint lo pregó si algú pretenia dit mas, y no avent eixit pretensor per ço dit Beneficiat estableix a Bernat Passarell, y a Dolça sa muller tot lo dit mas ab sas terras y honors ab la obligació que li pagia tots anys lo die de Nadal un parell de Gallinas y sinch quarteras y mitgia ordi y mitgia civada per nostra Sra. de Agost a mesura vella per dit mas y dos ortals en est acte afrontats no devia pagar res. És rebut per Pere Cudina clergue de Tagamanent substitut de Alexandro Campamar Rtor. a 12 calendas janer 1343.

22 gener 1343. Granollers.

Guillem Puig de l'Ametlla rep de Pere Agustí el dot de la tia d'aquest, Sibil·la⁶.

No. 38. Y del de la ametlla fa àpoga a Pere Agustí del dot de Sibilia tia del dit Pere y muller de dit Puitg. Rebut per Berenguer Simon notari de Granollers a 11 calendas febré 1343.

4 febrer 1346. La Garriga.

Guillem Puig i Sibil·la de la parròquia de l'Ametlla atorguen una àpoca⁷.

No. 39. Altre àpoga feta per los matexos. Rebuda per lo rector de la Garriga a 4 febré 1346.

13 octubre 1370. Tagamanent.

Pere Cassart, procurador reial, arrenda per 4 anys el mas Rull de la parròquia de Tagamanent, per 30 sous que es repartiran el rei i l'església.

No. 40. Pere Cassart procurador del señor Rey arrenda per quatre anys per preu de 30 s. so és 7 s. 6 quiscun any partidori entra los señors de dit mas y la iglésia tot lo mas rull. En poder de Jauma Siprià rector de Tagamanent a 13 octubre 1370.

10 agost 1397. La Castanya.

Guillem Agustí confessa a Caterina Cortada de la parròquia de la Castanya un deute de 2000 sous pel dot del seu fill Bernat.

No. 41. Guillem Agustí hereu del mas Agustí confessa deure 2000 s. a catarina cortada per lo dot de Bernat Agustí fill de dit Guillem Agustí. En poder de Pere Clot rector de la Castanya a 10 de agost 1397.

4 gener 1398. Tagamanent.

Guillem de Tagamanent, cavaller i donzell, redueix a Guillem Agustí els censos que ha de pagar pel mas Agustí.

No. 42. Guillem de Tagat. cavaller donzell redueix a Guillem Agustí los censos de part de esplets que devia pagar per son mas Agustí a una quartera de forment a m\es/ura vella de Granollers per nostre Senyora de agost y per

6 Vegeu el no. 34.

7 Vegeu el no. 34.

mitg corté de vi, un fexe de palla, un parell dous y un formatje y dotsa diners lo dia de nadal. Consta ab acte rebut en Tagamanent a 4 jané 1398⁸.

Actes antichs que no són notats en sos llocs corresponents per no averse trobats al temps degut.

16 març 1146.

Bernat Porcell i Beneta donen a Ermengarda i els seus fills Arnau de Castellar i Bernat el mas Planes de la parròquia de Tagamanent per 16 sous i un cens d'un parell de capons.

15 febrer 1180.

Arnau de Castellar i el seu germà Bernat, per una banda, i, per una altra, Bernat Planes, acorden repartir-se la tinença del mas Planes, sota domini de Bernat Porcell.

No. 43. Porcell y Beneta fan donació de llur mas Planes a Ermengardis y a sos fills Castellar y Bernat per 16 s. a cens de un parell de capons, qual mas és en la par^a de Tagamanent. Ab acte rebut a 17 calendas Abril any 9 del rey Lluís més Jove. En poder de Berenguer prevere.

Consta al peu de dic acte una concòrdia sobre dit mas Planes entre Arnaldo de Castellar y Bernat son germà ab Bernat Planes ab que fou declarat que dits germans Castellar tinguessen y possehissen la mitat de dit mas Planes y la altre mitat fos de dit Bernat Planes, tot lo que diu és en sria. de Bernat Porcell. Consta esta concòrdia en poder de Pere sacerdot a 15 calendas mars any 43 del regat de Lluís més jove, y és transumpto clos per tres notaris.

7 maig 1239.

Agustí Passerell, el seu fill Guillem i l'esposa d'aquest Guillem estableixen a Ferrera Planes la meitat del mas Planes tingut sota domini seu⁹.

No. 44. Agustí Pasarell y Guillem Agustí son fill y Guillerma Agustí sa muller estableixant a Ferrera filla de Guillem Planas y los desendents la mitat del mas Planas ab sas terras y onors quals són e domini de dits Agustí pagant los drets acostumats. Consta ab acte rebut en las nonas de mayg 1239.

8 Al marge "Reducció dels censos del mas Agustí".

9 Al marge "Establiment de la meytat del mas Planas Subiranas".

5 juny 1244.

Catalana de la parròquia de Santa Eulàlia de Corró y el seu germà Bernat defineixen la seva germana Ferrera i els seus tots els drets sobre el mas Planes Sobiranes.

No. 45. Catalana comarmena de Sta. Eulària de Corró y Bernat son germà defineixen y cedexan a favor de Farrera Planas llur germana y Pera son marit y sos infans tot lo mas Planas Subiranas ab sos drets y pocesions en las nonas de juny 1244.

6 juliol 1279. Tagamanent.

Ramon Planes amb el consell del seu marit Pere defineix la seva germana Dolça Agustí i els seus de tots els drets que té sobre el mas Agustí.

No. 46. Raymunda Planes filla de Guillem Agustí qº. y de Guillerma Agustí ab consell de Pere Planes son marit difineix a Dolça Agustí sa germana, y a Guillem fill de dita Dolça y a Maria sa muller tot lo mas Agustí, ab tots sos béns y pertinencias, y llegats fets per sos Pares sens alguna retenció. En poder de Guillem Palau Ror. De Tagamanent a 2 nonas juliol 1279.

2 febrer 1300. Tagamanent.

Guillema, esposa de Pere Mulner de Vallcàrquera i el seu fill Pere defineixen a Dolça Planes i els seus tots els drets que tenen sobre el mas Planes de Tagamanent, tingut sota domini de Guillem Agustí.

No. 47. Guillerma muller de Pere Mulner de Vallcàrcara, y Pere llur fill defineixen a favor de Dolça Planes germana, y tia llur y de Guillem son marit, y a Pere nebot de dita Dolça y a Elisenda sa muller neboda de dit Guillem Planes tot lo dret tenen en lo mas Planes de Tagamanent qual mas és en domini de Guillem Agustí, y dels seus successors junt ab sos béns y pertinències. Consta en poder de Bonanat de Ulmet Ror. de Tagamanent a 4 nonas Febrer 1300.

27 març 1310. Tagamanent.

Guillem Agustí i la seva esposa Maria estableixen a Pere Planes i els seus la meitat del mas Planes Sobiranes tingut sota domini dels hereus del mas Agustí amb els seus censos¹⁰.

10 Al marge "Establiment de la maytat del mas Planas Subiranas".

No. 48. Guillem Agustí y sa muller Maria estableixen a Pera Planas a sa muller y fills la mitat del mas Planas Subiranas ab sas terras y honors en domini dels hereus del mas Agustí ab obligació de pagar los sens annuals a 15 de Agost una quartera de forment y mitja de sivada a messura de Granullers y 15 diners en lo temps de veremar y un capó lo dia de Nadal y per lo hort 2 sous 2 y la quinta part dels esplets y la mitat de las glans. Consta en poder de Bonanat Olmet Ror. de Tagamanent a 6 calendas Abril 1310.

14 novembre 1343. Tagamanent.

Ramon Planes de la parròquia de Tagamanent confessa a l'hereu del mas Agustí els censos que li fa per un tros de terra comprat al mas Agustí anomenat la Crosella i Artigó del mas Planes Sobiranes.

No. 49. Ramon Planas confessa fer al hereu del mas Agustí un parell e gallinas al dia de Nadal per un tros de terra que li havian venut hanomenat la Crusella y ertigó del mas Planas Subiranas que afronta de llevant en honor de Romeu Planas y ab lo camí que va a Granullers a mitg die a honors de Ramon Planas dit la Roca del Forn y la Crosella de ponent ab dit Ramon Planas dits la Coma del Forn y ha tremontana ab la vinya de Pera Coll. Rebut per Alecssandro Campamar Ror. de Tagamanent a 18 calendas de desembre 1343.

30 setembre 1397. La Castanya.

Sança Curtada de la parròquia de la Castanya i la seva filla Caterina reben de Guillem Agustí 10 lliures pel dot de Bernat Agustí promeses pel seu casament amb Caterina. Posteriorment (1403) Bernat Agustí renuncia als drets hereditaris sobre el mas Agustí.

No. 50. Sanxa Curtada de la Castanya y Catarina sa filla fan àpoca de deu lliuras a favor de Guillem Agustí del dot de Bernat Agustí que havia promès portar al mas Curtada quant cassà ab dita Catarina. En poder de Pera Clot Ror. de la Castanya a 30 de setembre 1397.

Consta al peu la dinifició de drets feta per dit Bernat Agustí a dit son Pare, y a Maria sa mare en 1403.

5 juliol 1419. Tagamanent.

Guillem Agustí fa testament.

No. 51. Testament de Guillem Agustí ab lo qual fa marmsesor y hereu a Francesch fill seu. Rebut per lo Ror. de Tagamanent a 5 de juliol 1419¹¹.

11 Al marge "Comensa la centúria del any 1400".

4 juny 1441. Tagamanent.

Bernat Solà, hereu del mas Solà de Tagamanent, deslliura Francesc Agustí del censal al senyor d'Aiguafreda al qual aquell estava obligat com fermança.

No. 52. Barnat Solà hereu del mas Solà de Tagamanent firma acte d'indemnitat a favor de Fransesch Agustí de aquell sensal de preu 10 ll. y pensió 15 s. al qual estava obligat dit Agustí com a fermansa de dit Solà lo qual censal feyan al senyor de Aiguafreda. En poder del Ror. de Tagamanent a 4 de juny de 1441.

2 febrer 1447. Tagamanent.

Francesca Agustí, hereva del mas Agustí, confessa haver rebut del seu espòs Antoni Causinell àlies Agustí 40 lliures pel dot.

No. 53. Francisca Agustí hereva del mas Agustí desitjant que Antoni Causinell àlies Agustí son marit tinga assegurat lo que li ha portat que són 40 ll. de dot per no haver fet capítols matrimonials confessa haver rebudas ditas 40 ll. las que li assegura sobre de sos béns. En poder del Ror. de Tagamanent a 2 febrer de 1447.

10 març 1444. Tagamanent.

El procurador de Bernat d'Hostalric, senyor d'Aiguafreda, ven a Francesca Agustí un censal de 15 sous de pensió anual creat per l'hereu Sola amb fermança del pare d'ella Francesc Agustí, per 10 lliures.

No. 54. Lo procurador del senyor de Aiguafreda Bernat de Hostalrich ven per 10 ll. a Francisca Agustí filla de Fransesch Agustí condem lo sensal de preu 10 ll. pensió 15 s. creat per lo hereu Solà ab fermanssa de Fransesch Agustí. En poder de Juan Tornerons Ror. de Tagamanent a 10 de mars 1444.

9 desembre 1454

Joan Bellver i Antoni Caussinell àlies Agustí arriben a una concòrdia sobre diferents peces de terra, camins i emprius.

No. 55. Sentència arbitral entre Joan Bellver y Antoni Caussinell àlies Agustí ab pena de 30 ll. sobre diferents pessas de terras camins y emprius sobre los quals tenian pretensió dits interessats la qual fou rebuda a 9 desembre de 1454¹².

12 Al marge "Centència y afrontacions y pasatjes del mas Bellver y mas Agustí".

2 gener 1458. Tagamanent.

Francesca Agustí fa testament.

No 56. Testament de Francisca Agustí muller de Pera Antoni Caussinell de Bacarissa al qual regoneix que li ha portat per dot 40 ll. y després de varios llegats hereta a Gabriel Antoni son fill primojènit y després los demás fills en son orde. Rebut per Pera Anglades Ror. de Tagamanent a 2 de janer de 1458. Per ser los fills de menor edat los dóna a curadors.

20 novembre 1381. Tagamanent.

Guillem Solà de Tagamanent ven un censal de 15 sous de pensió anual a Marc Sagrer àlies Vallossera i la seva esposa Margarida, per 10 lliures i 10 sous.

No. 57. Censal creat per Guillem Solà de Tagamanent a favor de March Sagrer àlies Vallosera u de Margarida sa muller de preu 10 ll. 10 s. y pensió 15 s. ab fermansa de Guillem Agustí (és lo notat en números 52 y 54 y devia ser est primer notat). És rebut est acte de censal per Antoni Morera vicari de Tagamanent a 20 9bre 1381.

23 març 1494. Tagamanent.

Els síndics de Tagamanent reben de Salvador Miquel àlies Agustí 10 florins corresponent a la part corresponent al mas Agustí per la lluiació del censal que paga la universitat de Tagamanent a Bernat de Palaudaries, mercader de Barcelona.

No. 58. Los Síndichs de Tagamanent fan àpoca de deu florins que valen 5 ll. 20 s. y són per la part tocant al mas Agustí per lo censal fa la universitat o comú de Tagamanent a Bernat de Palaudaries mercader de Barna y per la lluiació de dit censal paga dita quantitat de 5 ll. 10 s. Salvador Miquel àlies Agustí. En poder del vicari de Tagamanent a 23 mars 1494.

22 abril 1503. Tagamanent.

Jaume Ventallola, de Corró d'Avall, rep 15 lliures de les 27 promeses pel dot de la seva esposa Joana, germana de Pere Agustí.

No. 59. Jaume Ventallola de Corró de Vall fa àpoca de 15 ll. per part de las 27 ll. que avia promès de dot de Joana germana de Pere Agustí, \hereu/ y muller de dit Ventallola. En Tagamanent Ror. Andreu Pujalt a 22 abril 1503¹³.

13 Al marge: "La ce\n/túria del any 1500".

11 juny 1517. Tagamanent.

Joan Vila, de Santa Maria de Ribes, rep 25 lliures de Pere Agustí pel dot de la seva esposa Sagimona, germana de Pere Agustí.

No. 60. Joan vila de Sta. Maria de Ribas bisbat de orgell fa àpocha a Pera Agustí de 25 ll. del dot de Sagimona germana del dit Agustí y moller de dit Vila. Rebuda per lo vicari de Tagamanent a 11 Juny 1517.

31 gener 1516. Granollers.

Jaume Ventallola, de Corró d'Avall, rep 25 lliures pel dot de la seva esposa Joana, germana de Pere Agustí.

No. 61. Jauma Vantayola de Corró de Vall fa àpocha a compliment de las 25 ll. promesas a Joana germana de Pere Agustí muller de dit Vantayola. Rebuda per Jordi Mas notari de Granollers a 31 Jané 1516.

11 juny 1517. Tagamanent.

Joan Agustí rep 10 lliures del seu germà Pere Agustí pels seus drets sobre el mas Agustí.

No. 62. Joan Agustí fa àpoca a Pere Agustí son germà hereu de 10 ll. per los drets que li tocan en lo mas Agustí. Rebuda per lo vicari de Tagamanent a 11 Juny 1517.

30 novembre 1527. Corró d'Avall.

Pere Aguilar rep 40 lliures de Jaume Ventallola, de Corró d'Avall, pel dot de la seva esposa Elisabet, filla de Jaume Ventallola.

No. 63. Pere Aguilar de Corró de Vall fa àpoca a Jaume Ventallola son sogre de 40 ll. del dot de Elisabet filla de dit Ventallola y muller de dit Pere Aguilar. Rebuda per lo vicari de Corró a 30 de novembre 1527.

12 maig 1528. La Garriga.

Bartomeu Coll, hereu del mas Coll, ven una peça de terra a Les Feixes de la Font a Pere Joan Bellver, per 8 lliures.

No. 64. Bartomeu Coll hereu del mas Coll ven a carta de grassia per vuit lliuras a pera Joan Bellver una pessa de terra de tinensa una cortera y mitja de forment a messura de Vich en lloc dit Las feixas de La font en domini de Joan de Planella que afronta de llevant en un torrent que devalla de la Creu y devalalla sota Lo camí de la font qui passa per un marje que passa sota la

paret fins a una rassa vella de mitg die en lo marje que ve del Cap de la rassa y segueix la feixas cultivas fins a la rassa vella que ve del camí de la Creu y va al mas Bosch de ponent ab dit camí que va al mas Bosch a tremontana ab los terres de Creu en lo cap del torrent que allí és. Consta ab acte rebut en La Garriga a [12 maig 1528]¹⁴.

15 gener 1534. *La Garriga*.

Joan Torn, hereu del mas Torn de Tagamanent, rep 40 lliures de Pere Agustí pel dot de la seva esposa Jaumeta, filla de Pere Agustí.

No. 65. Joan Torn hereu del mas Torn de Tagamanent àpocha de 40 ll. a pere Agustí son sogre del dot de Jaumeta filla de dit Agustí y muller de dit Torn. Rebuda en La Garriga per Miquel Martines a 15 de Janer 1534.

23 març 1536. *Tagamanent*.

Lluc Riera, de Tagamanent, rep 14 lliures de Pere Agustí i el seu fill Segimon¹⁵, hereu del mas Agustí, pel dot de Bartomeva.

No. 67. Lluch Riera de Tagamanent fa àpocha a pere Agustí y a Simion Agustí son fill y hereu de 14 ll. del dot de Bartomeva muller de dit Riera. Rebuda per lo vicari de Tagamanent a 23 de mars 1536.

30 juliol 1536.

Salvador Fortuny, de Centelles, rep 45 lliures de Pere Agustí pel dot de la seva esposa Caterina, filla de Pere Agustí.

No. 68. Salvador Fortuny de Centelles fa àpocha de 45 ll. a pera Agustí son sogre per lo dot de Catarina filla de dit Agustí y muller de dit Fortuny. Rebut en la escrivania de Centellas per Joan estrada notari apostòlich a 30 de Juliol 1536. Consta la definició de drets feta per dita Catarina filla de dit Pere Agustí, y de Joana sa muller al peu de dita àpocha.

12 maig 1538. *Hostalric*.

Pere Agustí, pagès i hereu del mas Agustí, dóna en herència el mas al seu fill Segimon pel seu casament amb Eulària, filla de Baldiri i Blàssia Eulet, d'Arbúcies.

14 Al marge.

15 El nom de Segimon Agustí apareix sota diverses formes: Simion, Simon i Simeon.

El mas Agustí de Tagamanent, actualment.

No. 69. Pera Agustí pagès hereu del mas Agustí hereta a Simon son fill y de Joana sa muller de tot lo mas Agustí ab sas terras y honors per contemplació del matrimoni celabrador per dit Simon ab eulària filla de Baldiri eulet de arbússies y de Blassia sa muller. Rebut per Antoní vila notari de ostalrich a 12 de maig 1538.

12 maig 1538. Hostalric.

Antoni Aulets, pagès d'Arbúcies i Blàssia, vídua de Baldiri Aulet, donen a Eulàlia, filla i néta, 60 lliures pel seu matrimoni amb Segimon Agustí.

No. 70. Antoní aulets pagès de arbússies y blàssia viuda de Baldiri Aulet donan a heularia neta y filla llur 60 ll. per lo matrimoni celebrador amb Simeon Agustí. En poder del prop notari lo mateix die y any.

12 maig 1538. Hostalric.

Pere Agustí, pagès i hereu del mas Agustí, dóna en herència el mas al seu fill Segimon pel seu casament amb Eulària, filla de Baldiri i Blàssia Eulet, d'Arbúcies.

No. 71. Pera Agustí hereta a Simeon son fill com en lo número 69.

8 gener 1542. Tagamanent.

Gabriel Moncau, de Tagamanent, rep 25 lliures de Pere Agustí i el seu fill Segimon pel dot de la seva esposa Joana.

No. 72. Grabriel moncau de Tagamanent fa àpocha de 25 ll. a pera Agustí y Simon son fill del dot de Joana muller de dit moncau. Rebuda per Jordi Bonafós, vicari de Tagamanent, a 8 Janer 1542; és duplicada.

20 febrer 1546. Tagamanent.

Esteve Brulet, de Vilamajor, rep 40 lliures de Segimon Agustí pel dot de la seva esposa Elionor, germana de Segimon Agustí.

No. 73. Esteva Brulet de vilamajor fa àpocha de 40 ll. a Simeon Agustí del dot de eliaonor germana de dit simeon y muller del dit Brulet. Rebuda per dit Bonafós a 20 de fabrer de 1546.

4 agost 1545.

Segimon Agustí i Pere Joan Bellver, hereus dels masos Agustí i Bellver, d'una part, i Eufrasina Bellit, hereva del mas Bellit, d'una altra part, arriben a una concòrdia sobre unes terres anomenades la Plana de la Bruguera i Sant Nicolau, la Salgueda i la Coma Profunda.

No. 74. Concòrdia entre Pere Joan Bellver y Simeon Agustí hereus dels masos Bellver y Agustí, de una part y Eufrasina Bellit viuda y hereva del mas Bellit de una altra part los quals ab yntervenció de Personas Posansa penas de 60 ll. y per opviar gastos declararen sobre uns Balans de terra dita la Plana de la Bruguera y Sant Nicolau, la Salgueda, y Coma Profunda, de la manera seguent per donar fí al plet, o causa que sobre ditas terras tenian.

Primerament declaran y posan termas comensant per lo cap de la Plana de la Bruguera de St. Nicolau en lo camí Publich que ve de la Yglesia de Tagamanent de Bellver i de la Agustí y va per lo mitg de la Calma y va a coll Formich posant un parell de termas Prop lo dit camí a part de ponent tiran en avall ab altrás dos parells de termas. Lo un està en lo mitg de pedras a la part de mitg Jorn y tiran y dexant las ditas termas passant per lo mitg de la Plana de la Bruguera e unís clapers de pedras fins a unas termas que an plantadas prop lo camí de St. Nicolau y altrás dejús lo camí y marge redresant lo termanal del Turó Gros. donant a dits Bellver y Agustí tota aquella part de la Plana de la Bruguera a la part de mitg die ayres com esta atermanat que dit Bellver y Agustí poseescan ditas terras y no pugant passar a la part de sol y vent y tremontana. Per quant ditas terras a la part de sol hireent y tremontana se dexan a dita hereva Ballit. Declaran mes los experts que del camí de la Calma enllà

en la part de Vallforners no declaran res. Per no constar ab actes ni testimonis cosa alguna y ho dexan sens declarar res. Mes dihuan que han posat unas termas dejús lo camí y marge que de St. Nicloau redresantlas termas vellas que son al cap del Turó Gros. Se reservan dits experts un any y un dia si en este temps hereia alguna dificutat per terminarla. Consta esta centència en poder Joan Casals notari apostòlich a 4 de agost de 1545.¹⁶

5 gener 1549.

La senyora d'Aiguafreda dóna possessió a Segimon Agustí d'un hort i una peça de terra plantada amb 36 oliveres del mas Puig Grau d'Aiguafreda.

No. 75. La Senyora de Ayguafreda per son procurador vol sia donada posesió a Simeon Agustí de un ort y pesa de terra Plantada de trenta sis oliveras del mas Puig Grau de ayguafreda. En poder de Joan Casals notari a 5 janer 1549.

27 juliol 1557. Barcelona.

Segimon Agustí fa testament.

No. 76. Testament de Simeon Agustí fill de Pere Agustí y de Joana. Fa marmessors a Bernat Puitg mari Beneficiat de Barcelona ha Eularia sa muller y a Bartomeu son fill y Miquel Planell de Vilamajor fa hereu a dit Bartomeu son fill donant curadors los mateixos marmessors. Fou rebut per miquel mongay notari de Barcelona a 27 juliol 1557. Després de dit Bartomeu hereta sas fillas.

1 febrer 1554. Granollers.

Cristòfol Esglésies de la parròquia de Vallcàrquera rep 35 lliures de la seva esposa Candria, filla de Pere Agustí.

No. 77. Cristofol Yglesias de Vallcàrcara fa àpoca de 35 ll. a Candria sa muller filla de Pere Agustí y de Joana a favor de Simeon Agustí. En poder de Joan Simon notari de Granollers, a 1 febrer 1554.

22 maig 1560. Corró d'Avall.

Bartomeu Agustí fa testament.

16 Al marge: "Centència y declaració del terma\na/l de la Bruguera del Ginestà".

No. 78. Testament de Bartomeu Agustí abitant en Sta. eulària de corró de vall ab lo qual fa marmessors y hereu a Pere Agustí son germa. Rebut per lo rector de corró de vall a 22 de mayg 1560.

14 febrer 1563. Tagamanent.

Pere Joan Riera, de Balenyà, rep de la seva esposa Beneta, filla de Segimon Agustí, 30 de les 90 lliures promeses pel dot.

No. 79. Pere Joan riera de Balenya fa àpocha a Beneta sa muller filla de Simeon Agustí y de eulària difunt de trenta lliuras a compliment de las 90 ll. que li avian promès per dot quals 30 ll. reph dit Riera per mans de Nicolau Agustí y Bartomeu Agustí honcle y germa de dita Beneta. En poder de lo dit Bonafors vichari de Tagamanent a 14 fabre 1563.

21 maig 1560.

Jaume Ventallola de la parròquia de Corró d'Avall reconeix a Bartomeu Agustí que està satisfet dels comptes de la tutela que havien tingut Pere i Segimon Agustí.

No. 80. Jauma Vantayola de corró de vall regoneix a Bartomeu Agustí que està satisfet dels comptas de la la tudela que avian tingut Pere Agustí y Simeon Agustí avi y pare de dit Bartomeu y tambe avi y honcle maternal de dit Vantayola. En poder de dit Bonafors a 21 de mayg 1560.

7 octubre 1566. Vic.

Segimon Ferreres, prevere i sagristà major de l'església de la Pietat, confessa haver rebut de Bartomeu Agustí 36 lliures per la lluiació del censal creat per Segimon Agustí.

No. 81. Sagimon farreras Prevere y Sagristà major optentor del Benefici en la yglésia de la Piatat fundat confessa aver rebut de Bartomeu Agustí hereu 36 ll. per lluiació de aquell censal de yqual quantitat creat per Simeon Agustí. Consta en poder de Joan Torra notari de Vich a 7 octubre 1566.

5 desembre 1569. Tagamanent.

Beneta Riera i Elionor Vila, filles de Segimon Agustí, defineixen al seu germà Bartomeu Agustí tots els drets que els pertoquen sobre el mas Agustí.

No. 82. Baneta riera muller de Jauma Joan Riera de Balenya y elionor vila muller de Lluís vila, de Sta. Eulària de riu primer fillas de Simeon Agustí y de eulàrie sa muller difineixant a favor de Bartomeu Agustí llur germà tots los

drets los podian tocar en los béns del mas Agustí. En poder de Feliu Rocha vicari de Tagamanent a 5 desembre de 1569.

13 maig 1569. Tagamanent.

Vicenç Agustí, fuster, defineix al seu nebot Bartomeu Agustí els drets que li pertoquen sobre el mas Agustí, per 25 lliures.

No. 83. Vicens Agustí fuster fill de pera Agustí y de Joana difunts difineix per 25 ll. a favor de Bartomeu Agustí son nebot los drets a ell tocant en lo mas Agustí. En poder de Feliu Rocha vicari de Tagamanent a 13 de maig de 1569.

5 desembre 1569. Tagamanent.

Lluís Vila, boter de Santa Eulàlia de Riuprimer, rep 70 lliures de Bartomeu Agustí pel dot de la seva esposa Elionor, germana de Bartomeu.

No. 84. Lluís vila Boter de Santa eularia de riu primer fa àpocha de 70 ll. a Bartomeu Agustí per lo dot de elionor muller de dit lluis vila y germana de dit Bartomeu Agustí. En poder de dit Feliu Rocha vicari de Tagamanent a 5 de desembre de 1569.

29 desembre 1578. Granollers.

Bartomeu Agustí rep 58 lliures i 6 sous d'Arnau Montal per l'administració dels béns de Pere Montal, germà d'Arnau.

No. 85. Arnau montal fa àpocha a Bartomeu Agustí de 58 ll. 6 s. 6 per comte de la administració dels béns de pera montal germà de dit Arnau. En poder de Juan Antoní Albanell, notari de Granulles a 29 de desembre 1578.

8 gener 1584. Tagamanent.

Blai Serrau, serraller de Centelles, rep 44 lliures del seu cosí Bartomeu Agustí pel dot de la seva esposa Antiga, filla d'Esteve Brulet de Vilamajor.

No. 86. Blai serrau serraller de Centelles fa àpocha de 44 ll. a Bartomeu Agustí son cossi per lo dot de entiga muller de dit Blai cossina de dit Agustí filla de esteva Brulet de vila major y de elionor sa muller. Rebuda per Sagimon Morera vicari de Tagamanent 8 de Janer 1584.

24 febrer 1622. Granollers.

Pere Camps de la parròquia de l'Ametlla rep 200 lliures de la seva esposa Joana, filla de Bartomeu Agustí.

No. 87. Pera Camps de la Ametlla fa àpocha de 200 ll. a Joana sa muller filla de Bartomeu Agustí y de Antònia sa muller. En poder de Jaume Tristany notari de granullés a 24 de fabre 1622.¹⁷

17 gener 1619.

Bartomeu Agustí i Joana Valls fan capítols matrimoniales.

No. 88. Capítols matrimoniales entre Bartomeu Agustí pagès fill de Bartomeu Agustí y de Antònia sa muller vivents ab Joana filla de miquel valls pagès de la parròquia de Sant Cristofol de monteugau difunt y de Antonia sa muller vivent ab los quals és heretat dit Bartomeu Agustí menor de dies per son pare de tot lo mas Agustí ab sas terras y possessions y dits valls donan per dot a dita Joana 240 ll. En poder de dit Tristany a 17 Janer 1619.

15 febrer 1607. Granollers.

Mamet Viure i la seva esposa Antiga reben 55 lliures de Bartomeu Agustí, pel dot d'Antiga.

No. 89. Mamet viure de Corró de Munt y Antiga sa muller filla de Joan folló de Tagamanent y de monsserrada sa muller fa àpocha de 55 ll. a Bartomeu Agustí oncle de dita Antiga que havia promès portar per dot al mas fullo. En poder de Jaume Llenguart notari de Granullés a 15 de fabre 1607.

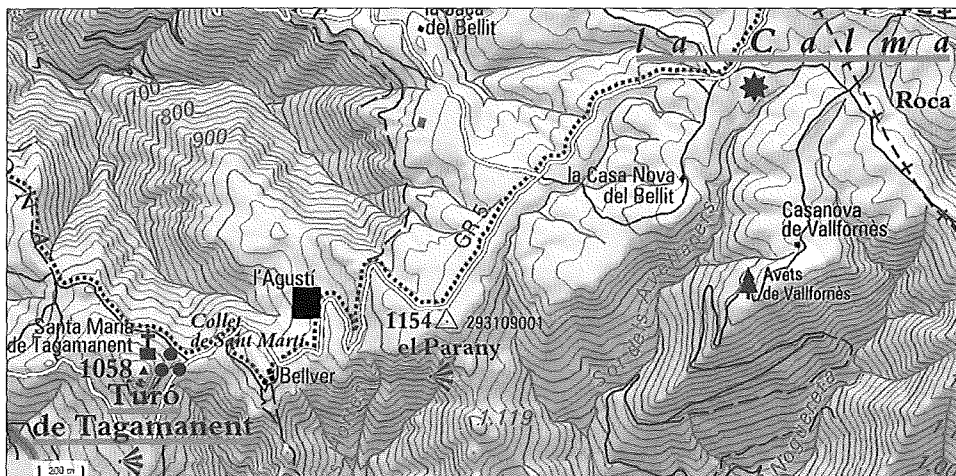
26 novembre 1608. Vic.

Francesc Terrés, doctor en lleis, en la causa entre Antoni Lledó, beneficiat de Sant Miquel de l'església de Tagamanent, i Bartomeu Agustí, pagès de la mateixa parròquia, eximeix aquest del pagament de part de grans sobre el mas Cavaller tingut sota domini del benefici, però no dels censos en diner.

No. 90. Franceshs Terrés doctor en lleys comicionat per la causa entre Antoni lledó Beneficiat del Benefici de Sant Miquel en la Iglesia de Tagamanent fundat y Bertomeu Agustí pagès de Tagamanent vistos los deco-ments per una part y altra exsimits sobra lo mas Cavaller qual es en domini de dit Benefici, y centència y declara que dit Bertomeu Agustí no dega pagar ninguna part de grans a dit Benefici si emperò solament 17 ll. 3 de sensos anuals fou donada esta centència per dit Franceshs Jutja comicionat a 26 de 9bra 1608. En presència de dites parts en poder de Joan Ribot Notari Públich de Vich.¹⁸

17 Al marge: "Números de la centúria del any 1600".

18 Al marge: "Centència y declaració del mas Cavaller".

Localització del mas Agustí de Tagamanent.

3 juny 1413. Barcelona.

Pere Puigmarí, canonge i degà de l'Església de Cartagena, estableix en el seu testament la fundació d'una causa pia per comprar llibres i alimentar quatre estudiants a càrrec dels dos beneficis fundats per ell mateixa a la catedral de Barcelona.

No. 91. En la clàusula hereditària del testament de Pere de Puytg marí canonge y Degà de la Yglesia de cartagena rebut per arnau piquer Notari Real de Barcelona a 3 de Juny 1413.

Disposa que de tots sos Bents ce fundia una Pia causa per comprar llibres y halimentar quantra estudiants decendents de la casa de Puyg marí a coneguda dels dos dels dos19 Beneficis de St. Gabriel Archàngel per dit Pere de Puigmarí fundats en la seu de Barna.

24 juliol 1490.

El vicari general de Barcelona presenta Salvador de Puigmarí com a detentor del benefici de Sant Miquel fundat a la catedral de Barcelona per Pere de Puigmarí de la parròquia de Grions.

No. 92. Lo Vichari General de Barcelona presenta a Salvador de Puigmarí clergue lo Benefici de St. Miquel en los clastros de Barcelona fundat com a Persona de llinatge de Pere Puytgmarí de la Parròquia de Grions a 24 Juliol 1490.

19 Repetit en l'original.

